Халқ денгиздир, халқ тўлқиндир, халқ кучдир!

ХАЛҚ СЎЗИ

خلق سوزی

1991 ЙИЛ МИЛОДИЙ 12 ЯНВАРЬ, ШАНБА
№ 9
ҲИЖРИЙ 1411 ЙИЛ 25-САНА

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ РЎЗНОМАСИ

1991 йил 1 январда таваллуд топган

НАРХИ ОБУНАЧИГА 7 ТИЙИН, СОТУВДА 10 ТИЙИН

Ўзбекистон Совет Социалистик Жумҳурияти Президентининг
ФАРМОНИ

КОЛХОЗЧИЛАР, СОВХОЗЛАРНИНГ ИШЧИЛАРИ ВА ҚИШЛОҚ ЖОЙЛАРИДА ЯШОВЧИ БОШҚА ФУҚАРОЛАРИНИНГ ШАХСИЙ ЁРДАМЧИ ХЎЖАЛИКЛАРИНИ ЯНАДА РИВОЖЛАНТИРИШГА ОИД ҚЎШИМЧА ТАДБИРЛАР ТЎҒРИСИДА

Қишлоқда ижтимоий муаммоларни ҳал этишни жадаллаштириш, аҳолига амалий ёрдам бериш ҳамда деҳқончилик ва чорвачилик маҳсулотлари етиштириш ҳажмини кўпайтириш мақсадида қуйидагиларни амалга оширишни зарур деб ҳисоблайман:

1. Қорақалпоғистон АССР Вазирлар Кенгаши, халқ депутатлари вилоят ижроия қўмиталари, ноҳия ижроия қўмиталари, қўрғон, қишлоқ ва овул Советлари, Ўзбекистон ССР Қишлоқ хўжалиги вазирлиги:

ҳар бир хўжалик, қўрғон, қишлоқ, ноҳия ва вилоятда янги томорқа участкаларига ёки мавжуд томорқа участкаларини кенгайтиришга муҳтож бўлганларни аниқласин;

пахтазорлар қисқартирилишини назарда тутиб, 1991 йилда жамоа хўжаликларининг аъзолари, давлат хўжаликларининг ишчилари ва қишлоқда яшовчи бошқа фуқароларнинг томорқа майдонларига эҳтиёжини қондириш учун 108.5 минг гектар ер, жумладан Қорақалпоғистон АССРда 16,0 минг гектар, Андижон вилоятида 8,7 минг гектар, Бухоро вилоятида 12,6 минг гектар, Жиззах вилоятида 3,1 минг гектар, Қашқадарё вилоятида 9.8 минг гектар, Наманган вилоятида 7,6 минг гектар, Самарқанд вилоятида 7.7 минг гектар, Сурхондарё вилоятида 13,0 минг гектар, Сирдарё вилоятида 3.9 минг гектар, Тошкент вилоятида 8,2 минг гектар. Фарғона вилоятида 14.6 минг гектар, Хоразм вилоятида 3,3 минг гектар ер ажратилсин.

Халқ депутатлари ноҳия, қўрғон, қишлоқ ва овул Советлари, жамоа хўжаликлари ва давлат хўжаликлари раҳбарлари 1991 йилнинг сентябригача қадар ажратиб бериладиган томорқа участкалари расмийлаштирилишини таъминласинлар.

2. Қорақалпоғистон АССР Вазирлар Кенгаши, вилоят, ноҳия, қўрғон, қишлоқ ва овул Советлари:

1989—1990 йилларда ажратиб берилган барча томорқа ерлари қайта рўйхатга олинсин, фойдаланилмаётган участкалар тортиб олинсин ва муҳтож оилаларга берилсин;

уй-жойлар, ижтимоий-маданий иншоотлар ва муҳандислик ерости иншоотлари жойлаштирилишини ҳисобга олиб, бош режалар ва намунали лойиҳаларга қатъиян мувофиқ тарзда қурилсин.

3. Шахсий ёрдамчи хўжаликлар эгалари уюшмаси (ўртоқ С. Н. Усмонов) аҳолига ер участкалари ажратишга оид қарорларни қабул қилиш ва рўёбга чиқаришда ижтимоий адолатга риоя этилишини қатъий назорат остига олсин.

4. Ушбу фармон бажарилишини назорат қилиш Вазирлар маҳкамаси раисининг биринчи ўринбосари ўртоқ И. Ҳ. Жўрабеков зиммасига юклансин.

Ўзбекистон Совет Социалистик Жумҳуриятининг Президенти **И. КАРИМОВ.**

Тошкент шаҳри,
1991 йил 11 январь.

Халқимиз кулолчиликка қадим замонлардаёқ меҳр-мурувват билан муносабатда бўлган. Чунки одамлар рўзғорини кулолчилик буюмлари бус-бутун қилган. Шундан бўлса керак, Сурхондарё вилоятининг Шеробод районидаги бадиий кулолчилик буюмлари заводида ҳам ҳунармандчиликнинг кўҳна тури асосан ёшларнинг жонбозлиги билан равнақ топмоқда.

СУРАТДА: завод ижарачи ёшлар бригадаси бошлиғи Шермат Худойқулов ҳамкасблари билан.

Муҳаммад АМИН суратга олган.

Ҳокимият шўроларга берилсин

Ҳокимиятни шўроларга бериш ҳаракатининг бошланганига қанча вақт бўлди? Биров: «бир йил», биров «беш йил», яна кимдир «етмиш йил» дейди. Кимга ишониш керак? Гапнинг ростини айтадиган бўлсак, Шўроларга ҳокимият энди, ҳа, эндигина берилаяпти.

Ҳокимият ҳеч қачон бир қўлдан иккинчи қўлга осонликча ўтган эмас — тарихнинг гувоҳлиги шу. Биз эса буюк мамлакатдаги қудратли ҳокимиятни шўроларга бермоқчи бўлаётирмиз.

Айни шу кунларда «Ҳокимият кимнинг қўлида?» деган саволни деярли ҳар қадамда эшитамиз.

— Ўн тўққиз йилдан бери шўро хизматидаман, — дейди Сариосиё район Шўро кенгаши раисининг муовини Муродилла Мирзаев. — Уч-тўрт йил илгариям шўро сессиясида муҳокама этиладиган масалалар аввал партия қўмитасида муҳокама қилинар, шундан сўнг «рухсат» бўларди. Биласизми, сессияда сўзга чиқиши лозим бўлган депутатнинг маърузаси ҳам фирқа қўмитасининг тегишли бўлимларида кўздан кечириларди. Уёғини айтсам, ҳатто депутатликка номзодлар ҳам фирқа қўмитаси тарафидан белгиланарди. Ҳозир бундай гаплар йўқ. Ана шу ўзгаришларнинг ўзи ҳам ҳокимиятнинг шўроларга ўтиб бораётганлигини кўрсатади.

Сариосиё Сурхондарё вилоятидаги энг мураккаб минтақалардан биридир. Ҳарқалай, сариосиёликларнинг ижтимоий фаоллиги ҳар бир ҳодисада кўриниб туради. Мана айтайлик, жумҳурият халқ депутатлигига сайловлар ҳам бу ерда ғоят шиддатли кечди.

Сайловчиларнинг фаоллиги шунда кўриндики, илгаригидек улар сайловларга бефарқ қарамадилар — депутатликка номзодлар ҳақида кескин баҳслар кетди. Турли йўллар билан барча даъвогарларни улоқтириб, ёлғиз ўзи қолган жумҳурият халқ депутатлигига номзод В. Хомяк ҳам етарли овоз ололмади. Ваҳоланки, у район фирқа қўмитасининг биринчи котиби эди.

— Ҳозирги шўро кенгашлари ҳам, депутатлар ҳам илгаригиларидан кескин фарқ қилишади, — дейди М. Мирзаев. — Масалан, бирон киши депутат бўлмоқни истаса сайловчиларнинг эмас, мартабали раҳбарларнинг эътиборига тушмоқ, ишончини қозонмок учун ҳаракат қилар эди. Ўтган баҳордаги сайлов чоғида эса номзодлар халқнинг овозини олиш учун курашдилар. Бу биз учун янгилик эди. Ҳатто ноҳия шўро кенгаши депутатлигига ҳам уч жойда сайловни қайта ўтказишга тўғри келди — чунки улар етарли овоз ололмадилар. Мамлакат тарихида биринчи марта бир ўрин учун бир неча номзод курашди. Ана шунинг ўзи ҳам ҳозирги депутатларнинг асосий қисми халқнинг вакиллари деб айтишга асос бўлади. Албатта, ҳеч қандай рақибларсиз сайланиб кетган депутатлар ҳам кам эмас...

— Партия ходимлари «Агар ҳозир ҳокимиятни депутатларга, шўрога берсак, улар юртни идора қилолмайдилар», дейишмоқда. Сиз бунга қандай қарайсиз? — сўраймиз М. Мирзаевдан.

— Тўғри, шундай гапни биз ҳам кўп эшитганмиз. Эътибор бераётган бўлсангиз, кейинги пайтларда бундай эътирозлар тобора сийраклашиб бормоқда. Жумҳурият Президентининг ибораси билан айтганда, ҳозир ҳокимиятнинг бир оёғи партиянинг қайиғида турган бўлса, бир оёғи шўронинг қайиғида. Тўғри гап. Бордию

ИККИ ҚАЙИҚ, БИР ЎЗАН

ана шу икки қайиқ бирданига икки тарафга сузиб кетса, ҳалокат содир бўлиши мумкин. Шунинг учун ҳар иккала қайиқ ҳозирча бир ўзандан сузиши керак.

Депутатликка номзодларнинг эътиқоди масаласига келсак, сайловчилар учун қайси партияга мансублиги эмас, ишчанлик қобилияти, инсонпарварлиги, эл орасидаги мартабаси қимматли. Худди шу маънода депутатларнинг асосий қисми коммунистлар эканлигига мутлақо ажабланмаслик керак. Ана шу фазилатларга эга бўлмаган партия ходимларидан қанчаси кураш майдонидан кифтини қоқиб чиқиб кетганини ҳам унутмаслигимиз лозим.

Ҳақиқатан ҳам шўроларнинг ҳокимиятни ўз қўлларига олаётганликлари кўп ўртоқларга малол келаяпти. Айрим ҳолларда эса депутатларнинг қарорлари билан очиқдан-очиқ ҳисоблашмаслик ҳоллари кузатилмоқда. Сариосиё район Шўросининг дастлабки сессиясида молия бўлимининг мудирлигига Зиёдилла Ҳасанов тасдиқланди. Шу пайтга қадар мазкур вазифада ишлаган, аслида бундан ўн йил илгари пенсияга чиққан Одина Жамилова эса сессия қарори билан ҳисоблашмади. «Менинг ишлаш-ишламаслигимни район Шўросининг сессияси эмас, вазирлик ҳал қилади» деб, пинагини бузмай, ишлаб юраверди. Мазкур масалани жумҳурият миқёсидаги ваколатли ўртоқлар ўрганиб чиқишди ва сессия қарорига эътироз билдиришнинг иложи йўқлигини айтишди.

Баҳорда бошланган жанжал кузга келиб ҳам ҳал бўлмади. Сессия қарорининг ижросини таъмин этиш, район молия бўлимининг қонуний мудирини лавозим курсисига ўтқазиб қўйиш учун ички ишлар бўлимининг аралашуви зарур бўлди.

— Мана сиз «Сариосиёда ноҳия шўроси депутатлари мутлақ ҳокимиятми?» деб сўраяпсиз, — дейди биз билан суҳбатда шўро раиси, район партия қўмитасининг биринчи котиби И. Суннатов. — Бу саволга ««ҳа» деб ҳам, «йўқ» деб ҳам жавоб берса бўлади. «Ҳа» деган жавобга «Жамилова жанжали» воқеасига ўхшаш яна кўплаб мисоллар келтириш мумкин. Ҳамма бало шундаки, «йўқ» деган жавобга ҳам мисоллар кўп-да. Ўзингиз биласиз — ҳозир халқ асабийлашган. Бу — таъминотдаги тақчилликларга бориб тақаладиган масала. Ҳамма жойда бўлгани сингари бизнинг Сариосиёда ҳам «Заготовитель» деган магазинлар бор. Улар нуқул хорижнинг камёб моллари билан савдо қилишади. Бизга ана шу магазинлар устидан жуда кўп шикоятлар тушди. Депутатлар гуруҳи бу шикоятларни ўрганди. Бироқ сотувчиларнинг фаолиятидан ҳеч қандай нуқсон топмади. Кўриб турибмиз: ноёб моллар турли йўллар билан кимларгадир оширилмоқда. Аммо ҳеч нарса қилолмаймиз. Чунки белгиланган тартиблар сотувчининг билганини қилишига имкон беради. Қўлингиздан ҳеч иш келмайди. Шундоқ бўлгандан сўнг ҳокимият шўроларнинг қўлида, деб бўладими? Яна бир мисол. Ўтган ёзда Узун пахта тозалаш заводининг валютасига хориждан жуда кўп миқдорда ноёб моллар келтирилди. Чангитиб сотишди. Ҳисобини ҳеч ким билмайди. Пахта тозалаш заводининг валютаси-да, аслида Сариосиё пахтакорларининг ҳам улуши бор. Суриштириб келсангиз бундай бўлиб чиқмайди. Агар ихтиёр биз — депутатларда бўлганида эди, албатта бунча миқдордаги валютани биринчи навбатда соғлиқни сақлашга сарфлаган бўлар эдик. Кўраяпсизми, ўз ҳудудимизда ишлаб топилган маблағ ўзимизнинг ихтиёримизда эмас. Ҳа, энг ёмони шуки, бундай номақбул ҳаракатларнинг, тартибларнинг ҳаммаси қонунлаштирилган. Шундоқ бўлгандан сўнг «Ҳокимият шўроларнинг қўлида» деб айтишни ҳам, айтмасликни ҳам билмай қоларкансан.

Тожиддин РАЗЗОҚ,
«Халқ сўзи»нинг мухбири.

МАМЛАКАТ БЎЙЛАБ

ЎЗ ЕРИНИНГ ЭГАЛАРИ

ПЕТРОЗАВОДСК. Петрозаводск шаҳар кенгаши ўзига тегишли ҳудудда чинакам ҳокимиятга эга бўлди. Карелия АССР Олий Кенгаши раёсатининг фармони билан ҳозирга қадар турли вазирликлар ва идоралар мулки бўлиб келган давлат корхоналари ва ташкилотларининг ишлаб чиқариш фондлари ҳамда мол-мулки унинг ихтиёрига берилди. Булар аввало савдо, маиший хизмат, уй-жой-коммунал хўжалик иншоотлари, мактаблар, касалхоналар ва кинотеатрлардир. Шаҳар кенгаши ўз ихтиёрига топширилган мулкдан моҳирлик билан фойдаланиб, даромаддан олинадиган ажратмалар ҳисобига шаҳар бюджетини анча тиклаб олишни мўлжалламоқда.

ҲАРБИЙ ЛИБОСДАГИ... СУТ СОҒУВЧИЛАР

ЛОМОНОСОВ (Ленинград вилояти). «Красная звезда» давлат хўжалигининг сут фермасида «махфий қурол»нинг янги тури ўзлаштирилмоқда: сигирларни аскарлар соғишаяпти. Албатта, армиядан шунчаки ёрдам сўралмайди: ҳозир Ленинград вилоятида беш юздан зиёд сут соғувчи етишмаяпти. Ваҳоланки, фермаларда икки сменали иш жорий этилган, маиший қулайликлар яратилган, оғир меҳнат талаб қиладиган ишлар механизациялаштирилган илғор хўжаликлар тажрибаси ёшлар бундай жойларда чорвачилик билан бажонидил шуғулланишларини кўрсатмоқда.

ҲАМЕНГА ЗАРАР

ТБИЛИСИ. («Сакартвело»). Грузия Вазирлар Кенгаши 10 январдан бошлаб айрим маҳсулотларнинг чакана нархини ошириш тўғрисида қарор қабул қилди.

Бу, масалан, вино-арақ маҳсулотларига тааллуқлидир. Уларнинг нархи 60—100 фоиз ошади. Жумҳурият Вазирлар Кенгашининг қарори кашандалар ҳамёнига ҳам зарба беради — тамаки маҳсулотлари 2,5 баравар қимматлашади. Чой ва чой маҳсулотларининг нархи ҳам икки ҳисса ошади.

ЛАТВИЯДА ДЕПУТАТЛАР КОМИССИЯСИ

РИГА. Латвия пойтахтига мамлакат халқ депутатлари тўртинчи съездининг қарори билан тузилган СССР халқ депутатлари гуруҳи келди.

Иттифоқ парламенти аъзолари тўрт кун мобайнида жумҳурият раҳбарияти ҳамда Болтиқбўйи ҳарбий округи қўмондонлиги билан учрашувлар ўтказадилар, Латвияда ҳарбий хизматчиларнинг ва улар оилалари аъзоларининг ҳуқуқларини камситувчи қарорлар қабул қилинганидан кейин бу ерда вужудга келган вазият билан танишадилар.

(ТАСС).

Шанбадан шанбагача

ХАТЛАРДА ЭЛ ОВОЗИ

ДЕПУТАТ ИМТИЕЗДАН ВОЗ КЕЧДИ

Жалолқудуқ райони марказидаги болалар поликлиникасининг ўз тарихи бор. Бир неча ой муқаддам бу бинода район партия қўмитаси биринчи котибининг хонадони жойлашганди. Тўғрироғи, районга ким саркотиб бўлиб келса, йигирма сотих томорқаси билан олти хоналик уй калитиги ўшанга тутқазиларди. Мухторжон Олимов янги лавозимга сайланди-ю анъанани бузди: уй-жой тасарруфини болалар ихтиёрига топширди.

— Ҳозир раҳбар зоти ҳаддан ташқари ҳашаматли уйларда яшайдиган давр эмас, — таъкидлайди халқ депутатлари район кенгаши раиси, Ўзбекистон жумҳурияти халқ депутати Мухторжон Олимов. — Жамият турли табақалари қандай тирикчилик қилаётганликларини кўриб турибмиз, болаларнинг аҳволи ночорлиги ҳам маълум Демак, эл ташвишини ўйлашимиз зарур.

Ҳа, Жалолқудуқда болаларга тиббий хизмат кўрсатиш оғир аҳволда. Поликлиника сув билан ҳаводек керак. Бу муассаса хўжаликлараро механизациялашган 124-кўчма колонна биносида жойлашиши мўлжалланганди. Энди эса катта ҳовли, кўп хонали кўркам бино яхшигина қулайликлари билан жажжиларга ҳузур бағишлайдиган бўлди. Бу ерда кам даромадли ва кўп болали оилаларнинг фарзандларига бепул овқат тарқатиш йўлга қўйилди. Поликлиника мудири Расулжон Мамадалиевнинг сўзига қараганда шифокорлар саккиз минг болага хизмат кўрсатишга бел боғлашган, аммо имкон ҳамон чекланганича қолмоқда. Бинобарин янги бино қурилиши кун тартибидан олиб қўйилган эмас.

Фозилжон ШОДМОНАЛИ,
«Халқ сўзи» мухбири.

УРТОҚ ХАЛИЛОВ ТУШУНТИРИШ БЕРСАЛАР

СССР халқ депутатлари съездида нафақа олувчиларнинг корхона, муассаса, институтларда нафақалари сақланган ҳолда ишлашларига рухсат этилгани ҳозирги иқтисодий танг вазиятда қарияларга нисбатан кўрсатилган олий ҳимматдир. Бироқ Ўзбекистон ССР Меҳнат қонунлари қоидасининг 41-модда 1-бандида «Ходим нафақа ёшига етиб қарилик нафақасини олиш ҳуқуқига эга бўлганда маъмурият ташаббуси билан ишдан бўшатилади», дейилган. Бу зиддиятни қандай тушуниш керак? Мен Ўзбекистон жумҳурияти Олий Кенгашининг қонунчилик, қонунийлик ва ҳуқуқ-тартибот масалалари комитети раиси Эркин Ҳамдамович Халиловдан бу ҳақда «Халқ сўзи» рўзномаси орқали тушунтириш беришни, бояа таъкидлаганим — 41-модданинг 1-бандининг Ўзбекистон ССР Меҳнат қонунлари қоидасидан чиқарилишига ёрдам беришларини ишловчи ва ишлай оладиган пенсионерлар номидан илтимос қиламан. Бу ҳақда жумҳурият касаба уюшмалари иттифоқи ҳам Олий Кенгашга мурожаат этганлиги эътиборга олинади, деган умиддамиз.

Х. ВАЛИЕВ,

Тошкент шаҳридаги Устабоев кўчаси 96-уйда яшовчи партия ва меҳнат ветерани.

ТЕЛЕТОМОШАБИНЛАР ЭЪТИБОРИГА

Сиз, азиз муштарий, ойнаи жаҳонда «Фарҳод ва Ширин»ни кўрасиз. Икки қисмдан иборат бу видеофильм буюк бобомиз Алишер Навоий таваллудининг 550 йиллигига тайёрланаяпти. Ана шундай масъулиятли вазифани иқтидорли режиссёр Мақсуд Юнусов ўз зиммасига олган.

* * *

Кейинги ойларда ҳар шанба ва якшанба кунлари марказий телекўрсатувнинг иккинчи программаси орқали Ўзбекистон ойнаи жаҳонининг «Дўстлик» видеоканали беш соат давомида тожик, қозоқ, татар, корейс, уйғур, қрим татарлари тилларида кўрсатув бераётганлиги телетомошабинлар томонидан мамнуният билан кутиб олинди. Ўрта Осиё жумҳуриятлари ва Қозоғистон ўртасида қардошлик алоқалари ривожланиб бораётганлиги, бошқа тиллардаги кўрсатувлар кўлами кенгайиши шарофати инобатга олиниб, яқинда Ўзбекистон ойнаи жаҳонида «Дўстлик» деб номланган янги ижодий бирлашма ташкил этилди. Қарийб 60 нафар муҳаррир, режиссёр, тасвирчини бирлаштирган мазкур жамоа Ўрта Осиё халқларининг ягона миллий-маданий мероси, тарихи, турмуш тарзи, ижтимоий тараққиёт босқичлари ҳақида маълумотлар, далиллар, ҳаётий лавҳалар асосида қизиқарли туркум кўрсатувлар тайёрлашга киришди.

Ҳаёт мураккаблашиб, нарх-наво ошиб, одамлар жиддийлашиб бораётган бир пайтда телетомошабинларни кулдиришнинг иложи борми? Бор. Телеминиатюрачилар буни ҳатто режалаштириб қўйишди. Жиддийлашган пайтингизда «Билса ҳазил...», «Уйимиздаги фаришталар», «Лаби ҳовуз хандалари», «Шийпондаги учрашувлар», «Ҳузурхўжа ҳузурида» деб номланган ҳажвий телекўрсатувларни кўришни унутманг. Мабодо хохолаб кулмасангиз ҳам, юзингизда табассум пайдо қилиб, кўнглингиздаги ғуборни чиқариб юборишга кафолат берилади. Ҳозир Саид Аҳмад, Неъмат Амин, Фарҳод Мусажон ҳажвияларидан, қозоқ, тожик, қирғиз ва бошқа халқлар ҳангомаларидан ичакузди иборалар ёд олинаяпти.

Иброҳим НОРМАТ,
журналист.

СУҒУРТАНИНГ ФОЙДАСИ КАТТА

Жумҳуриятимиз суғурта маҳкамасининг байналмилал жангчиларни суғурта қилиш ҳақида 1989 йил сентябрь ойидаги қароридан хабарингиз борми? Унда байналмилалчи жангчилар ҳаётини улар яшаётган ҳудудда жойлашган ёки ҳозир ишлаётган корхона, мактаб, жамоа ва давлат хўжаликлари, ишлаб чиқариш бригадалари томонидан хўжалик, корхона маблағи ҳисобига аралаш суғурта қилиш мумкинлиги кўзда тутилади.

Олтиариқ районида 324 нафар «афғончи»лар бор. Уч нафари биринчи ва иккинчи гуруҳ ногиронлари — жўраклик Алишер Нишонов, файзиободлик Музаффар Юнусов, бўрбонлиқлик Икромжон Маҳкамовлар меҳнат қилиш қобилиятига эга эмас. Юқорида номи эслатилган қарорга биноан Олтиариқ район суғурта бўлими Алишер Нишоновни уч йил муддатга 1000 сўмга суғурталаш шартномасига киритди. Бўлим ҳар ойда 30 сўм 90 тийиндан иборат бадални ўз ҳисобидан тўлаб боради. 1993 йил сентябрида А. Нишоновга бирйўла 1000 сўм берилади. Шартномани беш йил муддатга ҳам тузиш мумкин. Унда бадал миқдори ойига 17 сўм 80 тийин бўлади.

Ғайрат ТОЖАЛИЕВ,

Давлат суғурта маҳкамаси, Олтиариқ район идорасининг инспектори.

МОЙЖУВОЗЛАР ХОСИЯТИ

Бухоро ёғ экстрация заводи жамоаси ўтган йил режасини 12 декабрдаёқ уддалаб қўйганди. Жами 17 минг 800 тонна ёғ, кўплаб совун ишлаб чиқарилди. Бу йил ана шу миқдор анча оширилади. Чунки вилоятда кейинги йилларда ишга туширилаётган юзлаб мойжувозлар қарийб 1.000 тонна мой етказиб беришади. Ғиждувон районидаги Энгельс номли, Ҳамид Олимжон номли, Зарафшон, Садриддин Айний номли ва бошқа жамоа хўжаликлари, Қоракўл, Свердлов, Шофиркон, Ромитан районларидаги мойжувозлар аҳолини ажойиб ёғ, чорвани кунжара билан таъминлашда муҳим ўрин тутмоқдалар. Вилоятда ёғ заводи ҳамда мойжувозларни хом ашё билан етарли таъминлаш дастури ҳам ишлаб чиқилди. Уч йил давомида сифатли ёғ берадиган кунжут, зиғирпоя майдонлари уч ҳисса кенгайтирилди.

Муҳаммаджон ВАҚО,
СССР Журналистлар уюшмасининг аъзоси.

ҚУЙДИК БУ ТЕЛЕФОН ДАСТИДАН

Ҳоҳ ишонинг, ҳоҳ ишонманг — телефон машмашаси Оққўрғон районидаги Алимкент посёлкасида жойлашган алоқа бўлимида тез-тез содир бўлиб туради.

Аниқ эсимда: бундан икки-уч йил аввал район рўзномаси — «Мўл ҳосил учун»да алоқа хизматининг ночорлигини акс эттирувчи бир неча мақолалар босилган, район партия комитети ва халқ депутатлари район кенгаши ижроия комитети мажлисларида кўриб чиқилганди. Алоқа бўлими бошлиғи Азиз Алимов ишдан олиниб, ўрнига бош инженер Абдуғофир Алимов тайинланди, алоқа уйи қуриш, камчиликларни бартараф этиш тадбирлари белгиланди. Афсуски, ҳаммаси гаплигича, қоғозлигича қолиб кетди. 13.273 хонадондан 3.518 тасига телефон ўтказилган, холос. Қишлоқ жойларидаги аҳолига телефон хизмати кўрсатиш кўлами 21,5 фоизни ташкил этади. Бунинг устига ишдаги сифатсизлик, палапартишлик жонга тегмоқда. Шахсан ўзим хусусимда гапирадиган бўлсам телефон ҳақини муддатидан олдин — ҳар олти ойлигини бир йўла тўлаб қўяман-у, ҳожатимни вақтида чиқара олмайман.

1989 йилда лойиҳа-қурилиш баҳоси 440 минг сўмлик алоқа уйи биноси пойдевори қўйила бошлаганди. Жумладан, ҳамма қулайликларга эга бўладиган автомат телефон станциясини қисқа муддатда ишга туширишни ўз зиммасига олган вилоят алоқа бошқармаси ўтган икки йил ичида атиги 100 минг сўмлик иш бажарди-ю, қолганига қор ёғди.

Аҳвол шу тариқа давом этаверса одамларнинг сарсон-саргардонликларига чек қўйилмаслиги муқаррар.

Тиллабек Мирза АҲМАД ўғли,
Оққўрғондаги Тельман номли 4-ўрта мактаб ўқитувчиси.

Тарих тилга кирганда

Абдуқаҳҳор ИБРОҲИМОВ

МЕН БУХОРОМАН!

ҚАЛАМ УЧИДА АЛАМ

Ҳурматли ўқувчи! 1972 йилнинг ёзида ўз ҳисобимдан меҳнат таътилига чиқиб, Бухорога сафар қилиб, қисман эски меҳмонхонада, асосан Абдуллахон мадрасасида археолог олим, зоти шариф князь Юренев истиқомат қилган ҳужрада 42 кун яшаб, бу кўҳна шаҳар тарихи ва турмуши, атрофидаги туманлари билан танишган эдим. Ўрганган ва тўплаганларимнинг кичик бир қисми асосида «Мен Бухороман» деган бир эссе ёзиб, «Ўзбекистон маданияти» газетасида бостиргандим. Замон кўтармагани учун шу уриниш ҳам осонлик билан юзага чиқмаган эди. Асосий ҳужжатларни яхши кунлар ҳам келишига ишонч билан сақлаб қўйган эдим. Қайта қуриш шарофати ила эзгу ишларни амалга оширишга шароит туғилмоқда. Шу боис яна ўша мавзуга қайтиб, «Халқ сўзи» рўзномаси муҳаррирининг таклифи билан эссени қайта ёздим. Олдингисида билиб-билмасдан йўл қўйган хатоларим учун тарихдан, Бухоронинг ўзидан ва ўқувчилардан узр сўрайман.

МУАЛЛИФ.

Мен Бухороман!

Ҳа, айтгандай, муҳтарам тингловчим, «Шаҳар ҳам сўзларканми, ахир у жонсиз бир нарса-ку» дея эътироз билдиришингиз мумкин. Йўқ, азизлар, қадим Туркистонда, шу жумладан мен — Бухорода «Қаловини топсанг қор ҳам ёнади» деган нақл бор. Ҳаммаси санъатга, ниятни амалга ошириш учун ҳаракатга боғлиқ. Шундай қилиб, монологни бошладим.

...Мен Бухороман! Кўпни кўрган қадимий кентман. Отим Мағрибдан Машриққача, Чинмочиндан Қорақурумгача маълум ва машҳур. Инсоният эсини таниганидан бери борман. Ёшимни аниқламоқ учун йил ағдарсангиз, ишни Мосаф, яъни Зарафшон Амударёга етиб бормай қолган даврни ўрганишдан бошланг, ана ўшанда Зарафшоннинг сўнгги сойлари мен бино қилинган жойда қумга сингиб, буғланиб кетган. Номим шунга қиёсан Буғ-ора деб аталган. Чиндан ҳам Туркистонда жойнинг ҳолатига қараб исм қўйиш кўҳна удумдир. Камтарликка берилавермасдан, ростини дадил айтсам, қадим Туркистоннинг доврўғини оламга таратган икки йирик шаҳарнинг бири Самарқанд бўлса, иккинчиси ўзимман. Бунинг устига «Шариф» деган шаръий унвоним ҳам бор. Инсон ақли бошида бўлгани каби давлат закоси ҳам пойтахт — бошкентдан макон топқусидир. Минг йиллар давомида уламою фузалолар, муллоларга маскан ва қалқон бўлиб келдим.

Кўп савдоларни бошдан кечирдим. Қанчадан-қанча буюк сиймоларга бешик бўлдим. Тахтимда қўшонийлар, эфталитлар, туркий ҳоқонлар, араб халифаларининг ноиблари бўлмиш сомонийлар, темурий султонлар, шайбоний ва аштарҳоний хонлар, манғит амирлари бир-бир ўтирдилар. Гоҳида бошкент — пойтахт бўлдим, гоҳида вилоят маркази. Гоҳо ривож топдим, гоҳо таназзулга юз тутдим. Вайрон қилдилар — барибир тикландим, хароб этдилар — барибир обод бўлдим.

Ўн бир қопқоли Бухороман. Деворимни босқинчилар милодий 999 йилдан 1720 йилгача тўрт марта йиқитдилар, лекин буюк бобомиз Абултурк отанинг ҳақиқий авлодларидан Арслонхон, Тамғачхон, Абдулазизхон, Абдуллахон даврида яна қайта тикланди. Умуман туркий давлат бошлиқларига (халқимга ҳам, албатта) иморат қуриб завқланиш азалий удумдир. Умрида иморат қурмай ўтган фарзандим ва ҳоқоним йўқ, бўлмаган. Мен тинчлик тарафдориман. Шунчалик кўп жангу жадалларга, беҳуда қон тўкишларга шоҳид бўлдимки, тинчлик қадрини, нафини чуқур идрок қила оламан. Зотан, ўзим ҳам тинчлик мевасиман; эл-юртим тинч ҳаёт кечирган, урушдан холи пайтларда бунёд бўла борганман. Ҳар бир иморатим бирор тарихий воқеа шарафига қурилган. Чунончи, Мир Араб отлиғ мадрасам Ғиждувон яқинида чет эллик босқинчилар устидан қозонилган ғалаба шарафига бунёд этилган. Ўн еттинчи асрда 250 мадраса, 390 масжид, 150 га яқин карвонсарой, 350 ҳовузим бор эди. Ўша даврда, жумладан, Нодир девонбеги ҳовузи (ҳозир негадир ўз отини унутиб, Лабиҳовуз демоқдалар), хонақоси ва мадрасаси, Кўкалдош мадрасаси, яна кўпгина жамоат, савдо-сотиқ иморатлари қурилган. Бироқ беҳуда ўзаро тахт талашишлар ва ташқи урушлар туфайли элимиз яратган кўп осор-атиқалар бузилиб кетди.

Мен меъморий, тўғрироғи яққол кўриниб турган тарихман. Туркистон меъморчилигининг бутун тарихий тараққиёт йўлини акс эттира олувчи, турли даврларга оид ёдгорликларим бор. Жуда қадим даврга доири ҳам, IX асрга оиди ҳам, XV асрга тегишлиси ҳам, XX асрда қурилгани ҳам мавжуд. Маълумки, Туркистон меъморчилигининг ютуқлари масжид, мадраса, минора, тоқи, очиқ ва ёпиқ ҳовуз, тим, карвонсарой, сарой, работ, шийпон, кўшк каби биноларда ўз ифодасини топган. Менда ана шуларнинг барчаси муҳайё. Осмоннинг устуни, ҳовузнинг қопқоғи йўқ, деган гап менга унчалик тааллуқли эмас. Чунки ўн иккинчи асрга оид Арслонхон минораси, яъни Катта минора осмонга устун бўлгудек, ғиштин ёпиқ ҳовузларим, яъни сардобаларим анча.

Мен улуғ кишиларнинг киндик қони тўкилган ва назари тушган шаҳарман. Мусулмон оламида эътироф этилган 6 нафар буюк муҳандиснинг 4 нафари Турկзаминда таваллуд топган бўлса, шулардан бири бўлмиш имом Бухорий ҳазратларига мен бешик бўлганман. Мирзо Улуғбек қурдирган уч мадрасанинг бири Ғиждувонда, иккинчиси Самарқандда, учинчиси менда бино қилинган. Мадрасаларимда диний ва дунёвий илмлар ўқитилган, таниқли шоир, тарихчи, файласуф, мунажжим, муҳандис, меъмор, кимёгар ва бошқа ижод ва илм-фан кишиларининг етишиб чиқишида ўқув юртларим бешик бўлган. Шундай зиёлиларимсиз жаҳонга номи кетган маданий ёдгорликларимни тиклаб бўлармиди! Бироқ Туркистон жаҳондан ажратиб қўйилгач, дунё тараққиётидан орқада қола бошладим. Ўзаро урушлар туфайли мен пойтахти бўлмиш марказлашган ўзбек давлати бўлакларга бўлиниб кетди. Хоразм ўз бошига, Қўқон ўз бошига, баъзан Тошкент ўз ҳолига мустақил бўлиб олдилар. Тахтимнинг қонуний эгаси Абулфайзхон ўлдирилиб, тож-тахт учун кураш авж олиб, юртда бошланган тўполонлар оқибатида 1760 йили мамлакатнинг Амударёнинг чап соҳилидаги ҳудудлари бой берилди, қўлдан чиқиб кетди. Натижада валиаҳд шаҳзодаларнинг доимий қароргоҳлари Балхдан Карманага кўчириб келинди. Шаҳрисабз беклиги марказга бўйсунмади. Осиёга Овруподан сув йўли очилгач, буюк ипак йўли, жумладан, мен ҳам жаҳон савдо-сотиқ, маданий алоқаларидан четда қолдим. Мени бошқарган ҳокимлар бу ҳолни ўз вақтида пайқай билмадилар, ўзаро урушлар Буюк Туркистоннинг бошига етди. Бу эл елкасига оғир юк бўлиб тушди, унинг ҳам, давлатнинг ҳам тинкасини қуритди, мен эса ўрта асрдаги қиёфамда қолиб кетдим, олға силжиш ўрнига орқага қайтиш кучайди.

Менинг тарихим курашлар тарихи, озодлик, адолат, мустақиллик, маърифат учун интилишлар тарихидир. Қадимда чет эл босқинчиларига қарши курашда Широқ, Тўмарис, Спитамен каби асл фарзандларим кўрсатган жасорат бугунга қадар етиб келган афсоналар орқали яхши маълум. Муқанна, Малик Санжар, Маҳмуд Торобий сингари ўғлонларимнинг мардлиги, эрксеварлиги тилларда достон бўлди.

Туркистон маданияти билан бир қаторда бутун Шарқ, қолаверса жаҳон маданий тараққиётига муносиб ҳисса қўшган шаҳарман. Мени чуқур ўрганган академик Бартольд «Туркистоннинг олд Осиёга бўлган таъсири қанчалик узоқ давом этгани шундан ҳам маълум: султон Боязид даврида (1481—1512) рассомлик санъатини дастлаб Туркияга келтирган киши ўзбек санъаткори Бобо наққош бўлди» деб ёзганида мутлақо ҳақ эди. Лекин замонлар ўтиши билан китоб растам телпак сотувчилар тоқисига айланди, кутубхонамга ўт қўйилди, мадрасаларим сайисхона ҳам бўлиб турди...

Инқирозга юз ўгирилган бир пайтда менинг номим билан аталмиш амирлик Русиянинг вассали бўлиб қолди. Лекин халқим ҳеч қачон вассалликни тан олмади, эркка интила борди. Ҳокимларимнинг мард ва жасур қисми курашдан бир зум бўлса-да тинмади. Масалан, вассал бўлишга розилик билдирган амирим Музаффарнинг тўнғич ўғли валиаҳд шаҳзода Абдумалик тўла мустақиллик учун ўттиз йиллар давомида Туркистон тупроғида ва Хуросондан туриб кураш олиб борди. Уни халқим «Катта тўра» дея ҳурматлаб, номини тилдан қўймади ва ҳамон элим дилида катта тўра — валиаҳд шаҳзода Абдумалик исми шарифи! Ҳа, қуёшни булут тўсиб қолавермасди. Бешинчи йилги рус инқилоби илғор ўғлонларим онгига ўз таъсирини ўтказди. Жадидлар элим онгини маърифат зиёси билан ёрита бошладилар. Аждодлари асли ўшлик бўлмиш Файзуллахўжа, Усмонхўжалар бу курашнинг раҳбарларидан эдилар. Улар боқчасаройлик Усмонбек, тошкентлик Мунавварқори Абдурашидхон ўғли, самарқандлик Маҳмудхон Беҳбудийлар билан ҳаммаслак эдилар. Мақсадлар бир эди — бутун турк элларини ҳурликка чиқариш эди. 1914 йили Оврупода уруш бошланиб кетгач, Русия подшоси илгаригидек зуғумини ўтказишдан ўзини бироз бўлса-да, тийишга мажбур бўлди. Менинг номим билан аталган давлат расман Русиянинг вассали ҳисобланса-да, амалда мустақил сиёсат юрита бошлади. Афғонистон амири, Эрон шаҳаншоҳи, Туркия султони билан бевосита алоқа ўрнатилди, борди-келдилар бошланди. 1917 йилнинг февралида Русияда бўлган инқилоб, Мекалай (туркий эллар уни шундай аташарди, мен ҳам шундай демоқдаман) Иккинчининг тахтдан қулаши, оиласи, бегуноҳ норасида фарзандлари ва маликаи олия билан биргаликда ваҳшиёна отиб ташлангандан кейин халқимнинг тўла озодликка чиқиш нияти, парчалаб юборилган Туркистонни бирлаштириш ғояси янада кучайиб кетди. 1917 йилги Октябрь инқилобидан сўнг Туркистон учга бўлиниб қолди: менинг номим билан аталувчи давлат, Хива хонлиги деб аталувчи Хоразм давлати ва Туркистоннинг большавойлар тасарруфида қолган қисмида Туркистон мухтор жумҳурияти тузилди. Бу мухтор жумҳурият аслида Русиянинг бир губернияси мақомида бўлиб, унинг бутун инон-ихтиёри, яъни жилови Москванинг қўлида эди. Гарчи менинг давлатим билан Русия тенглик ва бир-бирининг ички ишига аралашмаслик ҳақида битим тузган бўлса-да, ҳар борада зўравонлик сиёсатини ўтказишда давом этаверди. 1920 йили подшоҳим Саид Олимхон ҳазратларининг тахтдан қувилиши, Фрунзе жаноблари буйруқлари ила бир ҳафта давомида тўпга тутилишим ана шундай мустақил бир давлатнинг ички ишига аралашишнинг ашаддий намунаси, албатта. Бегуноҳ халқим ва бағримдаги қанчадан-қанча фарзандларим (иморатлар менинг фарзандларимдир) нобуд бўлиб кетишди. Тағин ҳам Саид Олимхон ҳазратлари ўжарлик қилмай, Аркни тарк эта қолдилар. Йўқса Фрунзе тўпларидан менинг кулим кўкка совриларди, буткул йўқ бўлиб кетардим, бугунги кунда менинг номимда шаҳар бўлмасди. Ўшанда бир ҳафта ёнғин ичида қолганимни ҳамон унутолмайман. Фрунзе жанобларига хайрихоҳ бўлган ёш бухороликлар фирқасининг раҳбарлари нотўғри иш тутганликларини кейинчалик тушуниб етдилар. Масалан, Бухоро жумҳуриятининг раиси Усмонхўжа 1923 йили хатосини тушуниб етди. Бухоро жумҳурияти Нозирлар Кенгашининг раиси Файзуллахўжа 1937 йили Москвадаги Бутирск зиндонининг зах ертўласига, Бухоро жумҳурияти маориф нозири мавлоно Фитрат эса 1938 йили Тошкент зиндонига ташланганида тушуниб етдилар. Чунки менда инқилоб учун ҳали шароит пишиб етилмаган эди. Зотан уларнинг ниятлари соф эди, эл-юрт дардидан бошқа ташвишлари йўқ эди. Афсуски, ҳақиқий фарзандларим бўлмиш Файзуллахўжа, мавлоно Фитрат кабиларнинг хоки туроблари қаерларда қолиб кетди-я. Лекин уларнинг руҳи мен узра унсиз чирқираб юрибди, то юрт тўла-тўкис мустақилликка эришмагунча уларнинг руҳи мотамда ва айни пайтда умидда. Чунки улар бошлаб берган иш халқимнинг Жамол Камол, Неъмат Амин сингари асл фарзандлари томонидан давом эттирилмоқда. Азиз тингловчим, агар ёдингизда бўлса 1972 йилнинг ёзида Сизга қарата айтган, «Ўзбекистон маданияти»да ёритилган монологимда ҳам бу икки фарзандимни олқишлаб, уларга иқбол тилаган эдим. Яратган эгамга минг қатла шукрлар бўлсинким, Жамолхон ҳам, Неъматуллоҳ ҳам етук шоир ва адиб бўлиб, жамоат арбоби бўлиб етишдилар, уларга равнақ ва нажот тилар эканман, сафлари тўлишсин, дея дуо қилурмен. Иншоолloҳ, ҳар ким ўз феълидан топғусидир.

1972 йили чоп этилган ўша монологимда менинг номимдан — 1919 йилдан фирқа аъзоси Шамсиддин Арслонхўжаев тилидан айтилган «Инқилобга Михаил Фрунзе, Файзулла Хўжаев бошчилик қилдилар. Тарих ва халқ ҳукми ила амир тупроғимни тарк этишга мажбур бўлди» деган гаплар чала ҳақиқатдир. Биринчидан, юқорида айтганимдек, Михаил Фрунзе «инқилоб»га бошчилик қилмади, балки ўз лашкари ғалабасини таъминлаш ва тезлаштириш учун қурол-яроғдан аёвсиз фойдаланди, етти кун муттасил ўт ичида қолганимни ҳали айтиб ўтдим, халқимнинг асосий қисми қирилиб кетди, ўшандаги тан жароҳатларим ҳали-ҳануз битмайди, битиши учун бутун мусулмон дунёси, бугина эмас, жумлаи жаҳон учун менинг кимлигимни билишлари керак. Умид қилардимки, бугунги ворисларим «Бухоро инқилоби» моҳиятини, Михаил Фрунзе аслида ким бўлганини аниқлайдилар ва бор ҳақиқатни ошкор этадилар. Бунинг учун улар аввало ўзликларини топиб олишлари шарт. Ҳамма нарсани ўрганиб, таққослаб кўриб, кейин ҳукм чиқариш лозим. Барча подшоҳларим, султонларим, ҳоқонларим хонларим каби сўнгги амирим Саид Олимхон ҳазрати олийлари ҳақида айтилган бирёқлама гапларни бир томонга қўйиб туриб, бор ҳақиқатни айтмоқ фурсати етди. Ҳар қандай обрўли муаллиф томонидан айтилган бўлишидан қатъий назар, тарихий шахсга қаратилган хоҳ ижобий, хоҳ салбий гап бўлсин, бир текшириб қўйиш фойдадан холи эмас. Чунки беайб Парвардигордир. Ҳатто мавлоно Фитратдек муллo одам ҳам Саид Олимхон ҳазрати олийлари ҳақида ёзган мақоласида танқидий гапларнинг меъёрини ошириброқ юборган. Тарихдан маълумки, ҳукмдор ҳар қанча адолатли бўлмасин, уни золим деювчилар топилади, ҳар қанча ҳотамтой бўлмасин, уни зиқна деювчилар бўлади. Айниқса тахтдан тушиб, амалдан ажралган собиқ ҳукмдорларнинг ғанимларию танқидчилари кўп бўлиши тарихдан кузатилади. Бироқ тахт узра ўтириб, юрт сўраш, давлатни бошқариш осон иш эмас. Аввало мард одамгина тахт даъвоси билан майдонга чиқади, шаҳзодаларнинг юрагида ўти борларигина тахт даъвоси билан майдонга тушадилар. Тахт биттаю даъвогарлар эса кўп, улардан иқболи кулгани орзусига етади, бошқаларнинг бошсиз таналари жанг майдонларида қолиб кетади. Ман минглаб бундай мудҳиш ҳодисаларнинг шоҳидиман. Ундан кейин тахтда ўтириб, мамлакатни бошқаришнинг ҳам ўзи бўлмайди. Тадбиркорлик, эҳтиёткорлик керак, ҳамманинг кўзи сенда. Кейинги 10 асрлик тарихимда шоҳидманки, биронта ҳукмдорим Арким ичида юмшоқ тўшаклару парқу болишларга бош қўйиб, оддий фуқаро ёки амалдордай тинчгина вафот этмаган. Барча ҳукмдорим мендан ташқарида ўз ажали билан вафот этган ёки жангу жадалларда шаҳид бўлган. Сўнгги ҳукмдоримнинг ҳам қисмати шундай: хоки туроби юртидан ташқарида қолди. Сталин деганингиз одамийлик кўрсатмади, Саид Олимхоннинг васиятини инобатга олмади, уни менга олиб келиб, ўз ота-боболари хилхонасига дафн этилишига рухсат бермади. Инсоннинг орқасида қолаётганлардан сўнгги ўтинчи— васиятини амалга оширишнинг ҳеч қачон кечи йўқ. Бундай савоб ишлар тарихда кўп марта амалга оширилган. Аввалига Аграга дафн этилган Мирзо Бобурни кейин шароит вужудга келиб, йўллар очилиши биланоқ васиятномасида айтилган Қобулга олиб келиб, ўзи бунёд ва обод қилган «Бобур боғи»га хоки туробини топшириб, иззатини жойига қўйдилар.

Бобур бундай васият қилишининг икки боиси бор: биринчидан, «Бобур боғи» заминини Умаршайх мирзодан қолган ҳақиқий ҳалол отамерос олтинга (Умаршайх Мирзога ҳам отамерос бўлган, бу олтинга мерослик ҳуқуқи охири Амир Темурга бориб тақалар экан) мулк ворисларини рози қилиб, қозихонадан васиқаси билан тасдиқлатиб сотиб олган экан, қиёматга қадар ётар ерим беминнат бўлсин деган-да! Иккинчидан, Бобур Мирзонинг балоғатга етиб, ўзидан кейин қолган барча ўғил-қизлари — зурриёди Қобул шаҳрида таваллуд топишган экан. Ҳумоюну Комрон ҳам, Ҳиндолу Аскарий ҳам! Гулбадан-бегим ҳам! Кўраяпсизми, васиятномадаги мазмун теранлиги қаерларга бориб етаяпти! Аждодлар хотирасини эъзозлашда ва васиятномаларини ўташда бугунги халқим ота-боболари руҳи олдида қарздор бўлиб қолмоқда. Бу борада бошқа халқлардан, жумладан грузинлардан, ибрат олса арзийди. Улар Имеретия (ҳозирги Грузиянинг бир бўлаги) сўнгги ҳукмдори Сулаймон Иккинчининг хоки туробини 175 йилдан кейин — 1990 йилнинг ноябрь ойида Туркиянинг Трабзун шаҳридан олиб келиб, ҳукмдорлар хилхонасига — Кутаиси яқинидаги Гелати ибодатхонасига дафн этдилар. Маълумки, Сулаймон Иккинчи ўз юртининг орзулари ва бирлиги учун Россияга қарши курашиб, вассалликка рози бўлмай, ватанига сиғмай бош олиб кетган, мусофирликда — юртидан олисда вафот этган эди. Шундан ибрат олиб, мустақиллик учун кураша-кураша, чекинишга, Ҳиндистонга кетишга мажбур бўлган валиаҳд шаҳзода, Россиянинг вассали бўлишга розилик билдирган амирим Музаффарнинг ўғли Абдумаликнинг, яъни Катта тўранинг хоки туробини олиб келиб, менинг бағримга топширилишини истардим. Ота-она, яъни юрт учун фарзандининг қайси оиладa — шоҳлар хонадонидами, ёки оддий оиладами — туғилган бўлишининг аҳамияти йўқ. Мард ва жасур бўлса, эл-юртим деса бўлгани.

Фарзандим Файзулла Хўжага келсак, унинг нияти пок эди, орзуи бутун Туркистонни бирлаштириб, худди Русия каби, худди Эрон ёки Туркия, ёхуд Фарангистон сингари йирик бир адолатли давлат тузмоқчи эди. Лекин ўйлаганлари сароб бўлиб чиқди, чунки ҳамкорлари уни алдадилар, адашди. Бу шу замона аҳлига бир ибрат бўлиши керак, деб ўйлайман.

Тарихимнинг йигирманчи йилларига яна қайтаман.

Милодий 1920 йилнинг 6—8 декабрь кунлари бўлган халқ вакилларининг биринчи Умум Бухоро қурултойида амирлик тугатилгани, Халқ Шўролар Жумҳурияти тузилгани эълон қилинди. Иккинчи қурултойда Асосий қонун қабул қилинди, бу қонунга биноан фуқароларнинг ҳаммасига бирдек сиёсий ҳуқуқ берилди, бутун ҳокимият халқ вакиллари Шўролари қўлига топширилди. Лекин қоғозда шундай эди. Мен асл эгаларимдан биринчи марта қаттиқ жудо қилиниб, кўп ҳовлиларим бўшаб қолди, уларни шу хонадонлар хизматини қилиб келган, яқин ўтмишда ташқи ёқлардан келиб қолган кишилар эгалладилар, яъни кечаги хизматчилар бугун хожа бўлиб қолдилар. Садриддин Айнийнинг «Қуллар» («Ғуломон»), китобини бир эсланг. Ҳақиқий эгаларимнинг ҳалок этилиши ва паροкандa бўлиб кетиши тилимга таъсир этди. Ахир, ҳар ким ўз тилида гапиради-да!

Мен иккинчи марта 1928—1933 йилларда яна ўз асл эгаларимдан жудо бўлдим. Бу гал колхозлаштиришга қаршилик қилувчи «ёт унсур», «киши кучидан фойдаланувчи золим» деган айблар қўйилиб, яна қанчадан-қанча аҳлимни мендан бадарға қилдилар, айрим фуқароларим бу таъқиб ва тазйиққа чидамай ўзлари Шарқ мамлакатларига, дунёнинг бошқа юртларига бош олиб кетдилар. Саудия Арабистонида ҳозир яшаб турган 600 мингдан ортиқ туркистонликларнинг анчагина қисми мендан бош олиб кетишга мажбур бўлган кишилар ва уларнинг авлоди. Улар орасида менда таваллуд топган кишилар замон ўтиши билан тобора оз қолмоқда, ватан соғинчи, бир чимдим Туркистон тупроғи насиб этмаганидан армон билан дунёдан ўтмоқдалар, лекин болалари, невараларининг, узоғи билан чевараларининг она юртга қайтишларига ишонч билан (ноумид шайтон) кўз юммоқдалар. Бироқ уларнинг ўзлари она тиллари бўлмиш туркийда қандай гўзал ва равон гапирган бўлсалар, фарзандлари ва невараларига ҳам шу тилда сўзладилар, оналар шу тилда алла айтиб, оталар шу тилда олқишладилар. Буида ўзлари билан олиб кетган Аҳмад Яссавий — Ҳазрати Султонимнинг «Ҳикмат»и, Алишер Навоийнинг девонлари, «Шоҳ Машраб» китоби ва шу кабилар тилни сақловчи, тилни ўргатувчи ва тил ўрганувчи қўлланмалар бўлиб хизмат қилиб келмоқда. Кейинги пайтда араб ва лотин алифбосида чиқарилган Абдулла Қодирийнинг «Ўтган кунлар»и ҳам жуда асқотмоқда. Хуллас, Туркистон туркчаси — туркий тил Қутб Хоразмий, Аҳмад Яссавий, Сайфи Саройи, Лутфий, Отойи, Саккокий, Бойсунқур, Халил Султон, Ҳусайний, Навоий, Бобур, Муҳаммад Солиҳ, Ҳумоюн, Комрон, Машраб, Оллоёр, Ҳувайдо, Ҳозиқ, Амирий, Мунис, Огаҳий, Нодира, Муқимий, Фурқат, Беҳбудий... ларнинг тили хорижий ўлкаларда ҳам тирик ва муомалада. Мурғак қалбларга она сути билан кирган, ота тарбияси билан камол топган тил бир умр йўлдошдир, миллатнинг биринчи белгиси ва шартидир, она тили бир миллат вакилларини мустаҳкам боғлаб турувчи маънавий белбоғдир. Яна шуниси ҳам боркм, туркистонликларга ўзга тилларга ҳурмат билан қараш азалдан одатдир. Туркистонликлар, жумладан менинг халқим ҳам, ўз она тили — туркийдан ташқари араб ва форс тилларини ҳам ўрганиб, улар турмушини, адабиётини яқиндан билган. Ҳозир ҳам хорижда яшаётган туркистонликлар, масалан араб мамлакатларида яшаётганлари араб тилини, Туркияда истиқомат қилаётганлари усмонли туркчасини, Афғонистон Туркистонида яшаётганлари дарий ва пушту тилларини ҳам яхши биладилар. Хуллас, она тилини унутмаслик керак, бошқа тилларни билиш фазилат деганлар менинг уламою фузалоларим. Тўғри, тил миллатнинг биринчи белгиси, лекин энг асосийси эмас. Энг асосийси миллат вакилининг қалби, ўз элига қилган хизмати ҳисобланади. Чунки тил сурат бўлса, қалб сийратдир. Анъаналар таъсирига берилиб ёки бўлмаса шароит тақозоси билан ўзга тилда ижод этиб, ўз элига баркамол хизмат қилганлар тарихда кўп ўтган. Ганжалик Низомий форс тилида ёзса-да, кавказлик турклар — озарбайжонлар қалбини инкишоф этди. Ёки менинг донишмандларимдан бири Аҳмад гарчи форс тилида ёзган бўлса-да, ўз фаолияти ила менинг номим билан аталган ўзбек давлатларидан бири — амирлик равнақи ва мустақиллиги учун жон куйдирди. Дарвоқе, у ўз асарларида қайта-қайта «биз — ўзбеклар» дея ўзини таъкидлайди. Ҳа, кимнинг аслида она тилиси қайси тил бўлганини, қайси давлатга ва миллатга хизмат қилганини аниқлаш учун энг яхши манба унинг асарларидир.

Ҳа, айтгандай, Михаил Фрунзе, Михаил Калинин, Валериан Куйбишев, Серго Оржоникидзе каби олисдан келиб, билиб-билмасдан менинг ички ишларимга аралашган арбобларнинг фаолиятига бериб келинган бир томонлама баҳони қайта кўриб чиқиш, холис туриб, ҳар томонлама чуқур ўрганиб, ҳақиқий, баҳосини бермоқ фурсати етди. Милодий 1990 йили не учундир асоссиз равишда Оржоникидзе номига қўйиб юборилган илмгоҳларимдан бирига Файзулла Хўжаевим номи берилиб, адолатли иш қилинди. Бугунги кунда менинг кўҳна кўчаларим, майдонларим ва гузарларимга қўйилган янги номлар шунчалик ноўринки, уларга қараб баҳо бериладиган бўлса мен Бухоро бўлмай қоламан, Овруподаги шаҳарлардан деярли фарқим йўқ. Мени бутун мусулмон оламига танитган улуғ фарзандларимдан бири бўлмиш имом Бухорий номлари билан бирор гўшам аталмагани адолатдан бўлмаса керак. Ҳар бир элнинг улуғ фарзанди аввало ўз уйида қадр топмоғи дуруст. Ўзимизникини унутиб, ўзгаларникини эъзозлаш инсофдан эмас, бу лаганбардорликнинг ёки ношудликнинг, эгасизликнинг бир кўринишидир, холос.

Менда тузилган янги давлат аввалига Халқ Шўролар Жумҳурияти деб, ундан кейин орадан икки йил ўтгач, Халқ Шўролар Ижтимоий Жумҳурияти деб аталди. Русия билан менинг ўртамда 1920 йили тузилган шартнома қўшни Афғонистон билан Русия ўртасида 1919 йили имзоланган шартномага мазмунан ва қонунан теппа-тенгдир, яъни Русия жумҳуриятимни расман мустақил давлат сифатида тан олган эди. Худди шундай тенглик битимини Русия Хоразм жумҳурияти билан ҳам тузган эди. 1922 йилнинг охирида — 30 декабрида Русия, Украина, Белоруссия ва Кавказорти Федерацияси ўртасида шартнома имзоланиб, СССР тузилгандан кейин ҳам бу Иттифоқ билан менинг жумҳуриятим ўртасида тенгликка асосланган муносабатлар давом этиб турди. Бироқ 1923 йили Владимир Ленин томонидан Ўрта Осиёда (бу атама шу пайтгача ишлатилмаганига ўзим шоҳидман, азалдан Турон ёки Туркистон деб келинган) миллий-давлат чегараланишини ўтказиш ҳақида кўрсатма юборилдию, бирлашиш ўрнига ажралиш, яқинлашиш ўрнига узоқлашиш бошланиб кетди. Туркистонни қурол кучи билан забт этганларнинг сиёсатини давом эттириб, юборган маълумотларга суяниб, Владимир Ленин бирбутун Туркистоннинг шимолий қисмини, яъни қозоқ ва қирғиз эллари яшовчи каттагина бўлагини Русияга мухтор жумҳурият ва вилоят тарзида киритишга, жанубий қисмини яна иккига бўлиб, Ўзбекия ва Туркмения жумҳуриятлари тузишга кўрсатма беради. Агар Владимир Ленинга тўғри маълумот юборилса ёки бўлмаса, унинг ўзи бу масала билан жиддий шуғулланиб, бўлакларга бўлиниб кетган Туркистонни бирлаштириб, ягона Туркистон жумҳурияти тузиш керак деб кўрсатма берганида, ўтган олтмиш олти йил ичида туркистонликлар пароканда бўлмай, бирлашиб, кучли бир миллий давлатига эга бўлардилар, ҳозиргидек қавмлараро жанжаллар чиқиб юрмасди, ягона умумтуркистон тили бўлмиш, Аҳмад Яссавий, Алишер Навоий, Маҳтумқули, Бердақ, Абай, Тўқтағул, Айнийларнинг тили давом этаверарди, бирлашиб, янада кучли тўлқин яратарди.

1937—1938 йиллари учинчи марта ўз асл эгаларимдан айрилдим. Бу гал асл фарзандларимни Файзулла Хўжа — Эшон аканинг одамлари сифатида тутқун этиб, Сибирияга сургун қилдилар, зиндонларда чиритдилар ёки бўлмаса судсиз, кўзини боғламасдан икки қошнинг ўртасини нишонга олиб, отиб ташладилар. Булар ишонса бўладиган гаплар. Лекин олам олам бўлиб, одам одам бўлиб, мен Бухоро номини олганимдан буён бундайин даҳшатни кўрмаган эдим, у ҳам бўлса шуки, 1920 йилнинг кузида Михаил Фрунзе саллотлари тўпу замбаракларидан тўпга тута-тута, аэропландан бомбалар ёғдира-ёғдира от чоптириб Аркимга бостириб кирдилар, ҳаммаёқни остин-устун қилиб, ғолибликларини нишонладилар — «ювиш» маросими 7 кун давом этди. Айш-ишратни ҳатто Чингизхон баттолларидан ҳам ошириб юбордилар, улар мени уч кун талаган бўлсалар, булар етти кунга етказдилар. Аркимдаги иморатларнинг 80 фоизи барбод этилиб, амиримнинг оиласи, ота ва она томондан яқин қариндошлари, хеш-ақраболари асир қилиндилар, булар жангга ярокcиз аёллар, гўдаклар, қари-қартанг кишилар эдилар, шу сабабли жангда қатнаша олмай ёки душман сафини ёриб ўтиб кетолмай, хонанишин бўлиб қолган эдилар. Уларни катта товон эвазига мамлакат ҳудудидан чиқиб кетишга рухсат этдилар, амирим ғолиб томон айтган миқдорда олтин бериб, яхши кунларда эш бўлган мардумларини қутқарди. Улар орасида тўрт нафар шаръий хотини (каттасининг исми Шарофатой эди), қизлари, букчайиб қолган амакиси ва тоғаси бор эдилар. Лекин у ўртага ишончли одамларни қўйиб, ҳар қанча илтижо қилса ҳам, норасида икки ўғлини (бири валиаҳд шаҳзода эди) асирликдан қутқара олмади. Ғолиб Михаил Фрунзе буйруғига биноан икки гўдакни чирқиратиб, оналарини зор қақшатиб олиб қолдилар. Икки гўдакнинг давангир саллотлар қўлида типирчилашлари, чинқириб йиғлаб қолишгани, оналарининг зор-зор йиғлаб, қарғаб кетганликлари ҳамон масжидлару мадрасаларимнинг хонақоҳларидан, миноралариминнинг туйнукларидан акс садо бериб тургандек туюлади менга. Бу икки шаҳзоданинг Русияга олиб кетилганига шоҳидман, кейинги тақдиридан бехабарман. Тирик бўлишса, улар ёки уларнинг авлодлари мени зиёрат қилгани келиб қолишса ажаб эмас. Ана, юқорида эслатиб ўтганимдек, гарчи менинг заминимда туғилмаган бўлса-да, отаси Усмонхўжанинг васиятини адо этиб, унинг ўғли Темирхўжа мени зиёрат этиб кетди-ку. Замон тинч бўлса, юртлар омон бўлади, эшикларим ўз эгаларига яна кенг очилади.

Таржимаи ҳолимнинг XX асрга оид яна бир-иккита муҳим нуқталарига тўхталаман. 1922—1924 йиллари менинг жумҳуриятим СССР билан расман тенг ҳуқуқли давлат сифатида дипломатик алоқада бўлса-да, амалда давлатим ҳуқуқи камая борди, айниқса мустақил ташқи сиёсат юритишда қаттиқ тўсиққа учради. Ўша пайтдаги москвалик сиёсатдонларнинг маълум қисми СССР собиқ Русия империяси ҳудудида ҳокимлик қилиши керак, деган ғоя тарафдорлари эдилар. (Менга етиб келган хабарларга қараганда, ҳозир ҳам ўшандай буюк давлатчилик тарафдорлари бор экан). Ҳуқуқий жиҳатдан давлатимнинг камситилиши ҳам оврупоherликлар томонидан «босмачилик» деб нотўғри номланган, аслида фуқаролар урушининг келиб чиқиши ва то 1933 йилга қадар давом этишига сабаблардан бири бўлди. Тўла мустақиллик тарафдорлари ўз ниятларини амалга ошириш учун фуқаролар ҳаракатининг нариги қанотига бориб қўшилдилар, бу ҳаракат бостирилгач, омон қолганлар хорижга кетишга мажбур бўлдилар.

Миллий давлат чегараланиши муносабати билан 1924 йили менинг номим билан аталувчи Ижтимоий Шўролар Жумҳурияти яна тақсимланди.

Менинг заминимда, театрим биносида 1925 йилнинг 6—12 февралида Ўзбекистон Коммунистик фирқасининг биринчи қурултойи бўлди. 13—17 февралда Ўзбекистон Шўроларининг биринчи қурултойи ўтказилди. Қадимий Турон — Туркистоннинг бош кенти, амир Темурнинг назари тушган Самарқанд Ўзбекистон Ижтимоий Шўролар жумҳуриятининг пойтахти деб эълон қилинди ва тез орада ҳукумат у ерга кўчиб борди.

Мендан пойтахтлик шукуҳи кетди, округ марказига тушиб қолдим. 1938 йили округ вилоятга айлантирилди. Барибир бу билан менга муносабат ўзгармади. Эгаси кўчиб кетган ҳовлига ўхшайман. Ҳақиқатан ҳам асл эгаларимнинг деярли кўпчилиги ҳимоямда ҳалок бўлган, омон қолганлари турли ёқларга тарқаб кетганини юқорида айтиб ўтдим. Тўғри, заминимда кўпқаватли бинолар, саноат корхоналари қурилмоқда, лекин уларнинг роҳатини асосан кимлар кўрмоқда— ҳамма гап ана шунда. Бир неча замонавий илмгоҳлар ишламоқда, лекин уларда кимлар ўқимоқда, қайси йўналишда таълим берилмоқда. Масаланинг бош моҳияти шунда. Гап талабаларнинг сонида эмас, сифатида. Кўҳна олий ўқув юртларимдан фақат биттаси — Мир Араб мадрасаси фаолият кўрсатмоқда, бошқалари таъмирталаб бўлиб ётипти, масжидларимнинг аҳволи ҳам шундай. 1920 йили 80 ҳовузим бўлса, ҳозир фақат биттаси — Нодир девонбеги ҳовузига сув келади, бошқалари эса энди йўқ ёки сувсираб ётипти, ё бўлмаса кўмиб ташлашган. Ҳақиқий эгасиз қолишнинг касофати бу ҳам.

Кунига кўплаб сайёҳлар келиб кетишади. Лекин улардан менга сариқ чақача наф йўқ. Даромаднинг ҳаммаси Москвадаги «Интурист» деган корчалоннинг ҳамёнига тушар экан. Менинг эгаларим бўш-баёв бўлмасалар, фойданинг бир қисмини бизга ҳам чўзинг, шаҳарни обод қиламиз, йўқса дарвозаларни ёпиб қўямиз демасмидилар.

Яккаю ягона ажойибхонам, яъни музейим шу қадар камбағалки, «Бухоро музейи шу» дейишса, чет элликлардан ҳеч бири ишонмайди. Чунки менинг зеб-зийнатларимнинг мутлақ кўпчилиги Москва ва Ленинградга ташиб кетилган. Эндиликда ўша миллий-маданий бойликларимни қайтариб олиб келишни зиёлилар, айниқса иним Тошкентда яшовчи ҳақиқатгўй кишилар талаб қилмоқдалар. Умидим шулким, зора менинг Арким Москва Кремли сингари асли ҳолига келтирилса, обод қилиб қўйилса, музейим Ленинграддаги Эрмитаж сингари халқим маданиятини кўрсатувчи кўзгу бўлса, масжидларимни таъмирлаб фойдаланиш учун фуқароларимга беришса, мадрасаларим таъмирланиб, маърифий мақсадларда фойдаланилса, юртимизнинг Тошкент, Самарқанд, Нукус шаҳарларида бўлганидек менда ҳам дорилфунун очилса, бунга маънавий ва ҳуқуқий ҳаққим бор, деб ўйлайман.

Эркинлик насими жумҳуриятимизга 1989 йилнинг ёзида, жумҳуриятда раҳбарият алмашингач, етиб келди. 1983 йилнинг кеч кузида Шароф Рашидов вафотидан то 1989 йилнинг ёзигача бўлган давр жумҳурият учун худди 1929—1933 ва 1937—1938, 1949—1953 йиллардаги қатағонлар сингари, балки ундан ҳам машъумроқ замон бўлди. Шароф Рашидов вафот этиб, маънавий отасиз қолган бояқиш етим халқни жумҳуриятдан ташқарида туриб ҳам, ичига келиб олиб ҳам турткилай кетдилар, бутун бошли қадимий маданий халқни ёппасига ўғрига чиқардилар, маънавий маҳв этилганлар жисмоний топталганлардан минг баравар кўп бўлди. Мақсадлари аниқ — халқнинг кўнглини чўктириш, руҳий чароғини сўндириш, қаддини букиш эди. Бу бир марказдан туриб, режали равишда қилинган иш эди. Ёшим шунчага бориб энди тушуниб етдимки, тарихий ватанидан ташқарида яшовчи кишилардан чиққан жаллодлар қонхўрликни ошириб бажаришдан завқланар эканлар. Балки бунга сабаб уларни ота-боболарининг руҳи инсофга чақириб турολмаслигидир. Чунки улар ота-боболари хилхонасидан олисда яшайдилар-да, улар учун энг муҳими — қаерда бўлса ҳам енгил турмуш кечириш имконияти бўлса бас.

Кеккайишлар, яъни асоссиз мақтанишлар қанчалик зарарли бўлса, ўта хоксорлик, ёлғон мақтовга лаққа тушиб алданишлар ҳам шунчалик хатарлидир. Ўзбекистон инқилобга қадар асосан деҳқончилик диёри эди, энди ривожланган саноатга эга, шунча улкан корхоналари бор деб юзимизга соладилар. Лекин уларга қарата «хўш, янги улкан корхоналарда кимлар ишламоқда?» деган савол бериш яқин вақтларгача, буни қарангки, эсимизга келмаяпти-я, балки бунга ақли етганларда айтиш учун журъат етишмагандир, балки айтар оғизга жилов солингандир. Энди, бундан буёғига масала моҳиятига теран етиб бормасак, ...кейинги оёқ бўлиб, жаҳон халқларидан ҳар борада орқада қолаверамиз. Она тилимга давлат тили мақоми берилиши, бу борада биринчи қадам бўлди, Президент бошқаруви жорий этилишини иккинчи қадам дейиш мумкин. Мустақиллик декларациясининг эълон қилиниши давлатчилигимизни амалда қайта тиклашда тарихий қадамдир. Шуниси диққатга сазоворки, жумҳурият учун унинг ташқарисида қонун қабул қилинмайди, мабодо шундай қонун-қоида қабул қилиб қолсалар, улар жумҳурият Олий Кенгаши анжуманида тасдиқлансагина кучга кириши мумкин. Ахир, бу жуда катта сиёсий ютуқ-ку, азизлар! Шунинг учун ҳам Ўзбекистоннинг Давлат мустақиллиги декларацияси эълон қилинган куни Тикланиш байрами деб байрам қилишни жумҳуриятнинг биринчи пойтахти сифатида таклиф этаман.

Яна бир масалани кун тартибига қўяман. Оғам Семизкент (Самарқанднинг асл номи шундай)-нинг 2500 йиллиги (аслида 3800 йил), иним Тошкентнинг 2000 йиллиги нишонланганига ҳавасим келиб, менинг ҳам бирор ёшим (нечадалигимни ўзим айтмайман, майли, буни олимлар аниқлай қолсинлар) нишонланишини истардим. Бу мен учун зарур эмас (туғилган куним нишонланмасдан ҳам шунча асрлар яшаб келдим, иншооллоҳ, халқим бахтига ҳали кўп замонлар яшаш иштиёқим бор), сиз — юртдошларим учун жуда кераклиги тадбирдир. Шу омил бўлиб, сизлар ўзингизни, кимлигингизни зора яхшироқ билиб олсангиз. Ўтмишини қанчалик чуқур билган халқ шунчалик маънавий бақувват бўлади, алдоқларга лаққа тушавермайди, ким дўсту кимлар душман — буни ҳам ажратиб олади, айниқса ўзининг ҳақиқий фидойи фарзандларининг руҳини шод этади, аждодлар руҳининг шодлиги замондошларга маънавий мадад беради ва бахти кулиб боқади.

Биз ва бозор

ИСТЕЪМОЛЧИНИ КИМ ҲИМОЯ ҚИЛАДИ?

«Биз ва бозор иқтисодиёти» янги рубрикасини очаётиб, барча муштарийларни, шу жумладан халқ назорати ва ҳуқуқни муҳофаза қилиш идоралари ходимларини ҳам Ўзбекистонда тақчиллик муаммосини қандай ҳал этиш тўғрисидаги ўз фикрларини билдиришга таклиф этамиз. Ахир ҳозир мутлақо зеби-зийнат буюмлари сирасига кирмайдиган кўплаб моллар жуда етишмай турибди. Бу аҳоли орасида ҳақли норозилик, жамиятда кескинлик, миш-мишлар, эртанги кунга ишончсизлик уйғотмоқда.

Ниҳоят, бу ишда Ўзбекистон истеъмолчилар жамияти ёрдам бериши мумкин. Шундай жамият тузиш тўғрисида матбуотда анчадан буён баҳс-мунозаралар бўлмоқда. Корхоналарда ва маҳалла қўмиталарида ишчи назорати постлари ташкил этиш мумкин. Бундай постлар чайқовчиликка, тақчил молларни яшириб қўйишга қарши курашда ёрдам беради.

Муштарийлар эътиборига Андижон вилоятининг Ильичевск шаҳрида янги йилнинг дастлабки кунларида бўлиб ўтган давра суҳбати материалларини ҳавола этамиз. Ильичевск яқинда вилоятга бўйсунувчи шаҳар мақомини олди.

Қўрғонтепа районидаги ҳуқуқни муҳофаза қилиш идораларининг, халқ назоратининг, матлубот кооперациясининг раҳбарлари Андижондаги «Электроаппарат» заводининг Ильичевск филиали ишчилари билан ўтказган давра суҳбати чоғида ҳозир бизни ташвишга солаётган кўпгина муаммоларни ҳал этиш йўллари муҳокама қилинди. Ишчилар совет савдоси қоидаларини қўпол равишда бузиш ҳоллари ва турмушдаги бошқа камчиликлар тўғрисида ғазаб билан гапирдилар.

— Жумҳуриятимиз Президенти нон ва дон маҳсулотларининг нархи илгаригидек қолади, деб қаттиқ ишонтирди, — дея мунозарани бошлади металл цехи мастери Шавкат Маҳмудов. — Бу бизни қувонтиради. Афсуски, биз ҳаётда бунинг тескарисини кўраяпмиз. Мана оддий бир мисол: биринчи навли ун етишмаётган вақтда новвойхоналарда нонни олий навли ундан тайёрлай бошлашди. Бунда, албатта, ноннинг нархи оширилди. Ҳозир энди нон биринчи навли ундан тайёрланаяпти нарх эса қайта туширилмади. Ўйлашимча, нарх-навони изга солиб туриш керак ва бу ишни маҳаллий кенгашлар назорат қилиши лозим.

Бошқа бир мисол: давлат дўконларида сигареталарни кундузи чироқ ёқиб ҳам топиб бўлмайди, бозорга кираверишда эса «ҳаваскор сотувчи»лар давлат чиқарган сигареталарни беш-олти баравар қимматроққа сотиб, бамайлихотир чайқовчилик қилишмоқда. Лекин буни нима учундир ҳеч ким — милиция ҳам, халқ назорати ҳам, ишчи назорати ҳам «кўрмаяпти». Биз қонунларни менсимаслик ва чайқовчилик учун жазо берилмайдиган дунёда яшаяпмиз, деган тасаввур ҳосил бўлмоқда.

— Айрим савдо ходимлари шу даражада сурбет бўлиб кетишганки, буни бошқа сўз билан ифодалаш қийин, ҳатто мен кўрсатган депутатлик гувоҳномаси ҳам сотувчини тўхтатиб қололмади, — деб давом эттирди суҳбатни Ильичевск шаҳар кенгашининг депутати Шерали Ҳасанов. — Гувоҳномамни мен гуручни ошиқча нарх қўйиб сотаётган сотувчига кўрсатган эдим. Бу воқеани латифа қилиб айтса ҳам бўлади: ҳужжатимни ундан қайтариб олишга аранг муваффақ бўлдим, шунда ҳам фақат милиция ходими ёрдамида. Бу нимадан далолат беради? Масъулият ҳиссидан ва виждондан маҳрум бўлинганидан, савдода ҳамма нарсага йўл қўйиб берилганлигидан, ҳуқуқни муҳофаза қилиш идоралари ишидаги жиддий нуқсонлардан, шўро ҳокимияти мандатини назар-писанд қилмасликдан далолат беради.

Касаба уюшмаси қўмитасининг раиси Ғуломжон Воҳидов, ишчилар Каримжон Кенжаохунов, Феруза Абдуллаевалар озиқ-овқат ва саноат молларини аҳоли ўртасида тақсимлаш муаммоларини ўртага ташладилар. Шаҳар кенгаши ижроия қўмитасининг, ички ишлар идораларининг ва жамоатчиликнинг барча саъй-ҳаракатларига қарамай, чайқовчилик камаймаяпти, деб таъкидлашди улар ва шаҳардаги вазиятни нормаллаштириш учун қатъийроқ чоралар кўрилишини талаб қилдилар.

— Ишчилар билан учрашув биз учун жиддий сабоқ бўлди, — дейди шаҳар кенгаши ижроия қўмитасининг раиси, Ўзбекистон ССЖ халқ депутати Мурoджон Шерматов. — Бозор иқтисодиётига тайёрланар эканмиз, тезроқ қонунлар қабул қилиш ва уларнинг бажарилишини назорат остига олиш керак. Менимча, бошқа йўл йўқ. Шаҳар ижроия қўмитасининг мажлисида истеъмол кооперацияси раҳбарлари иштирокида биз давра суҳбати чоғида кўтарилган барча муаммоларни батафсил таҳлил қилдик. Бундан буён аҳолини таъминлаш ва савдо соҳаси шаҳар кенгаши депутатлари билан ички ишлар идораларининг ходимлари томонидан қаттиқроқ назорат қилинади.

У. САКСОНБОЕВ,
(ЎзТАГ).

Самарқанд шаҳридаги 26 Боку комиссари номли шойи тўқув фабрикасида ўз ишининг усталари талайгина. Файзия Ражабова — шулардан бири. У бу корхонанинг тайёрлов цехида меҳнат фаолиятини бошлаганига 14 йилдан ошди. Ўтган даврда моҳир тўқувчи ишлаб чиқаришда ҳамкасбларига ўрнак бўлибгина қолмай, инсоний фазилатлари, фаоллиги, ширинсуханлиги ва хушфеъллиги туфайли жамоада обрў-эътибор қозонди. Айни пайтда цех касаба уюшмаси қўмитаси аъзоси сифатида ишчилар манфаатини ҳимоя қилаётир.

Абдураҳим ХАЛИЛ олган сурат.

ЙИЛЛАР ВА ОДАМЛАР

ДОРИЛМУАЛЛИМ

Тошкент давлат университетининг қутлуғ тўйи тантаналари бошланган куни эрталаб Ж. Мусаевни учратиб қолдик. «Полвон акамларнинг уйига ўтувдим, байрам билан табриклаб, бирпас гурунглашиб келаяпман», — деди Жўра Азимбоевич. Полвон ака университетга нақ эллик йил меҳнати сингган олим, мураббий, жумҳуриятда хизмат кўрсатган фан арбоби П. Азизов бўладн. Ж. Мусаев эса таниқли биолог, фан доктори, академик Азизовнинг энг иқтидорли шогирдларидан бири. Полвон Бобоевични ўз отасидек кўради, бирор кенгашли иш чиқса, энг аввало шу кишига маслаҳат солади.

П. Азизовнинг тақдири, фаолияти жумҳуриятимизнинг икки дорилфунуни — Самарқанд ва Тошкент университетлари билан чамбарчас боғлиқ. Унинг илмга чанқоқ талабалик йиллари Самарқандда кечди, шу ерда ўқишни битириб, ассистент бўлиб қолди. 1935—1937 йилларда Москвада, К. А. Тимирязев номли биология институти аспирантурасида таҳсил кўргач, рентген нури таъсирида юз берадиган наслдорлик муаммоси юзасидан номзодлик диссертациясини ёқлаб, Самарқандга қайтиб келди. Доцент, декан бўлиб ишлади, уруш бошланган йили бир гуруҳ олимлар қатори Тошкент университетига юборилди...

П. Азизовнинг соҳаси — генетика. Биологиянинг яқин-яқингача ушбу «тор» дарчаси кейинги йилларда, хайрият, очилиб бораяпти. Академик Лисенконинг сохта таълимоти, қирқ саккизинчи йили ВАСХНИЛнинг у бошқош бўлиб ўтказган машъум август сессияси бўлмаганида, биз генетикада илғор мамлакатлардан ўн беш-йигирма йил орқада қолмаган бўлардик. «Биофакда деканлик йилларим генетика қатағонга учраган даврларга тўғри келди. Ўта эҳтиёткорлик, тадбиркорлик билан иш тутиш лозим эди, — эслайди Полвон Бобоевич. — Генетиклар бошига қора кунлар тушгани, йўлимиз беркитилганини аниқ ҳис этдик ва янги бўғин етиштиришга аҳд қилдик». Азизовнинг ҳаракатлари зое кетмади: жумҳуриятимиз фани уфқида Ж. Мусаев, А. Имомалиев, А. Холмуродов, А. Қосимов, Ҳ. Ҳамроқулов, Қ. Нажимов, Ж. Сатторов, Л. Турсунов каби ўнлаб янги номлар пайдо бўлди.

80 йиллик умрнинг салкам 60 йилини олий таълимга бахшида этиш — 20 йил декан, 3 йил вазирликда бошқарма бошлиғи, 26 йил проректор, муттасил мураббийлик... Айтишга осон. Бу йиллар замирида жўшқин, сермазмун умрнинг файзу самараси, чуқ, изчил, бардошли меҳнатнинг сарҳисоби яширинган. Эл-юрт ишига садоқат, фидойилик, ҳалоллик, ахлоқий поклик, кенг феъллик, доимо кўпчиликнинг ғам-ташвишини ўйлаш, одамларга қўлидан келгунча беминнат яхшилик қилиш, катта-кичикдан фазилат қидириб топиш, бировнинг муваффақиятидан астойдил қувониш, «буғдой» сўзини дариғ тутмаслик — булар Полвон Бобоевичнинг табиатига омухта фазилатлардан. Унинг яна бир хислати — камтарлик. Дангиллама ҳовли-жой қурса, «Волга»ларда юрса бўларди, хоҳласа, албатта. Аммо собиқ аспирантлар уйига туташ бинодаги уч хоналик маконда Ойша ая, фарзандди, чугур-чугур невáралари билан зорланмай яшаб, мухбирлар тили билан айтганда кексалик гаштини суриб келаяпти.

П. Азизовни пенсияга узатишганига икки йил бўлди, лекин ўрни тез-тез билиниб қолади, хусусан дорилфунун тўйини, янада файзли, камровли, гина-кудуратга ўрин қолдирмайдиган қилиб ўтказиш, муносибларнинг муносибини унвон ва тақдирномаларга тавсия этишда Полвон Азизовнинг, унга ўхшаш холис одамларнинг ҳақ сўзи, доно кенгашлари жуда-жуда керак бўлди.

— Дорилфунун муқаддас даргоҳ, унинг шаъни, мавқеи, эътиборини ҳар бир талаба, ўқитувчи, ходим бирор дақиқа ҳам унутмаслиги лозим. — Бу гапларни кўп такрорлайди Полвон Бобоевич.

Полвон Азизовга, саксон йиллик тўйингизни университет миқёсида муносиб нишонлайлик, дея бир неча бор таклиф қилишди. Лекин домла рози бўлмадилар, тўғриси — одамларни безовта қилгилари келмади.

Саксон ёшингиз муборак бўлсин, азиз устоз!

Ғайбулла САЛОМ,
Сайди УМИР

УВОЛ БИЛАН САВОВ УНУТИЛГАНДА ЖИНОЯТ ГУЛЛАЙДИ

КИМЛАР ЗОР, КИМЛАРГА ХОР

ТОШКЕНТ ВИЛОЯТИ ИЧКИ ИШЛАР БОШҚАРМАСИ БОШЛИҒИ З. АЛМАТОВГА УЧ САВОЛ

1. Зокиржон Алматович, бугунги бебошвоқ-интизомсиз ҳаётимизда милициянинг иши, вазифаси ўн баравар оғирлашди десам муболаға бўлмас. Чунки, ҳар қадамда жиноят, ҳар қадамда чайқов. Булар билан курашнинг биринчи қаторида — милиция. Социалистик мулкни талон-торож қилишга қарши кураш бўлими бевосита ўзингизнинг оталиғингизда бўлгани учун бугун Сиз билан асосан чайқовчилик, ўғирлик ҳақида суҳбатлашсак. Биринчи савол: вилоятда сўнгги кунларда бозорда ва савдо идораларида чайқовчилик бўйича қандай ҳолатлар фош этилди?

— Кўп. Айримларини айтаман. Барча эл қатори «Халқ сўзи» муштарийларига ҳам равшанки, янги йил арафасида кундалик истеъмол маҳсулотлари қаҳат бўлди. Ҳолбуки, гўшт, сариёғ, консерваланган гўшт, колбаса, қуюлтирилган сут, арақ-вино каби байрам дастурхонига зарур нарсалар савдо тармоқларига етарли чиқарилган эди. Шахсий манфаатдан бошқа ҳеч нимани ўйламайдиган айрим савдо ходимларининг эгриқўллиги оқибатида булар эл дастурхонига эмин-эркин етиб боргани йўқ. Ахир, кичкинагина бир омборнинг биттагина мудири 50 минг сўмлик (!) озиқ-овқатни яшириб қўйганидан кейин халққа уларни қандай қилиб етказиш мумкин! Гап Янгийўл район матлубот жамиятига қарашли хўжалик ҳисобидаги умумий овқатланиш идораси ва унинг омбор мудири Ҳотам Муротқулов устида кетаяпти. 29 декабрь куни текширилганда унинг тасарруфидаги омбордан 49.708 сўмлик яширилган маҳсулотлар чиқди: 765 банка қуюлтирилган сут, 67 килограмм гўшт, 46 килограмм қази, 20 килограмм товуқ, 2,5 тонна сариёғ, 2.600 шиша арақ, коньяк ва бошқалар. Муротқуловга маҳсулотни ўғринча сақлайдиган каттароқ омбор беришмаган шекилли, яна 3 минг сўмликдан кўпроқ шоколадли конфет, кофе, чет элдан келтирилган вермишель, қанд, чой, сигарет, коньяк, шампан виноси каби 17 турдаги маҳсулотларни Янгийўл шаҳрининг А. Қаҳҳор кўчасидаги уйига ғамлаб қўйибди. Бунинг устига, омбордаги бор моллар ҳисоб-китоб қилинганида мудир 1205 сўм камомадга ҳам йўл қўйгани маълум бўлди. Шунингдек, умумий овқатланиш идорасининг (директори Йўлдош Аҳмедов, район матлубот жамияти раиси Ўлмас Машарипов) жами 11 та буфетида камомад, «Гулбаҳор» кафесида (мудири Н. Мирзабоев) 825 сўмлик сигаретлар яширилгани аниқланди.

— Муротқуловни ва бошқаларни қандай жазо кутади. Балки...

— Йўқ, қутулиб кетиши мумкин эмас. Ҳозирги озиқ-овқат тақчиллиги шароитида халқ ташвишига қўл иситашган бундай шахсларга нисбатан қонунда белгиланган жазонинг энг юқорисини қўллаш керак, деб ҳисоблайман. Бизнинг вазифамиз—жиноий ишни тайёрлаб судга жўнатиш.

— Йўлакай савол: бозор иқтисодига ўтилгач БХСС хизматига ҳожат қолмайди деган фикрга қандай қарайсиз?

— Шундай бўлишини мен ҳам жуда хоҳлардим. Бироқ яқин келажакда буни кўрмаяпман. Биздаги дастлабки ҳолатлар янада ачинарли: одамлар ҳозир «коммерческий» деб аталмиш магазинлардан сотиб олинган молларни ҳам бозорга олиб чиқишаяпти. 23 декабрда Чирчиқ бозорида А. Икромов деган киши «Саламандра» фирмаси пойафзалини чайқов нархида сотаётганда қўлга тушди. 160 сўм фойда қилган. У пойафзалларни Чирчиқ шаҳридаги «коммерческий» магазиндан сотиб олган.

2. Кейинги пайтда «иқтисодий қўпорувчилик» деган тушунча пайдо бўлди. Бунга қарши милиция билан бирга прокуратура, давлат хавфсизлиги қўмитаси ҳам курашяпти. Вилоятда бундай ҳодиса учраяптими?

— Яқинда Олмалиқда дуч келдик шундай ҳодисага. Бироқ уни иқтисодий қўпорувчилик дейишдан кўра ўз вазифасига совуққонлик деса ҳам, очкўзликнинг оқибати деса ҳам бўлади. БХСС бўлимига Олмалиқдаги ахлатхонада 800 банка «Сельдь» консервалари ётгани ҳақида ахборот келди. Текширилди, рост экан. Ҳар бир банка 5 килою 100 грамм, нархи 6 сўм 20 тийин. 1990 йил 8 августда Олмалиқ кон-металлургия комбинати ишчилар таъминоти бошқармасига қарашли «Минутка» кафесининг мудири В. Агизарян «Узрибпромсбыт»нинг базасидан 2.800 банка ана шундай консерваларни олиб келган. Очиқ сотувга чиқарса одамлар талашиб-тортишиб харид қиладиган тузланган балиқ бир неча ой иссиқ жойда сақланган ва бузилган. Оширилган нархда сотилмай қолгандан кўра чиқиндихонага ташлаб юборишни афзал деб билган шахслар билан шуғулланилмоқда.

3. Ниҳоят, сўнгги савол: кейинги бир-икки йил ичида халқ манфаатини, эл фаровонлигини назарда тутадиган қатор фармону қарорлар эълон қилинди. Милиция уларнинг бажарилишини назорат қилаяптими?

— Албатта. Фармон ва қарорларни ҳаётга татбиқ этишлари керак бўлган мансабдор шахслар орасида нопоклар бор экан, милицияга иш топилаверади. Битта мисол. Бозорда сотилаётган енгил автомобилларни жумҳуриятимиздан ташқарига чиқармаслик тўғрисидаги тақиқ катта воқеа бўлди. Бунинг ижросини тўғридан-тўғри автовоситачи (комиссион) магазинлар таъминлашлари керак. Баъзан улар бу қарорни қўпол равишда бузмоқдалар. Албатта, бехабарлик ёки саводсизлик оқибатида эмас, маълум манфаатдорлик эвазига. Шу йил 3 январь куни вилоят Давлат автомобиль назорати ходимлари номерсиз бораётган ап-янги ВАЗ-21083 машинасини тўхтатганлар. Уни 1969 йилда Ивано-Франковскда туғилган, Львов шаҳрида яшовчи Л. Пайкуш фамилияли шахс бошқариб бораётган экан. Қаёққа? Львовга! Ҳужжатлар рисоладагидек: автомобиль вилоят воситачи дўконлар идорасига қарашли 8-дўконда (Тошкент районида) Пайкушга қонунийлаштириб берилган. Нима бўпти денг? Автомобилни Пайкушга 45 минг сўмга сотган фуқаро Ленур Исломов (Тошкент шаҳрида яшайди) дўконнинг механиги бўлмиш Рубен Вартановдан илтимос қилганмиш, Рубен илтимосни бажарганмиш. Жумҳурият ҳукуматининг қарори топталса майли, ўрток хафа бўлмасин! Ленур қаёқдан олган янги машинани? Ўрта Чирчиқ районидаги «Коммунизм» жамоа хўжалигида яшовчи Баҳодир Юнусовдан, Б. Юнусов эса уни ўтган йили 28 ноябрь куни Олмалиқдаги ВАЗ дўконидан олган. «Ноль саккиз» қурғур бир ойнинг ичида учта одамнинг қўлига ўтибди, тўртинчисидан... милиция асраб қолди.

— Зокиржон Алматович, яна бир йўлакай савол: муштарийларимизга пойтахт вилоятида талон-торож қилишга қарши курашнинг умумий аҳволини билиш ҳам қизиқарли деб ўйлайман.

— Марҳамат. Ўтган йили БХСС хизмати томонидан жами 1.684 жиноят қайд этилди, улардан 963 таси бўйича жиноий иш қўзғатилди. Жами жиноятларнинг 778 таси савдо ҳамда умумий овқатланиш тармоқларида рўй берган ва улардан 436 таси бўйича жиноий иш қўзғатилган. Вилоят шаҳарлари савдо ташкилотлари ўртасида жиноятчиликда Ангрен, Янгийўл «энг юқори» ўринларда, районлар орасида Бўка, Бўстонлиқ «пешқадамлар» сафида.

— Раҳмат қизиқарли маълумотларингиз учун. Бунақа «қизиқ»ларга қарши курашда ва уларни камайтиришда сизларга омад, бардош ҳамроҳ бўлсин.

Суҳбатдош:
«Халқ сўзи»нинг махсус мухбири
Ҳабибулла ОЛИМЖОН.

Чироқчи районида жиноятчиликка қарши курашда милиция майори Сиддиқ Хонкелдиев (чапда) ва катта лейтенант Эркин Жўраевларнинг ҳиссаси салмоқли бўлаяпти.

Жўра БОБОРАҲМАТ суратга олган.

ФАЛОКАТ ОЁҚ ОСТИДА

Воқеалар, ҳодисалар, фожиалар

1991 йилнинг биринчи ҳафтасида жумҳуриятимизда жиноят қидирув тармоғи бўйича 848, БХСС хизмати бўйича 14 жиноят қайд этилди. Мана, улардан айримлари:

ЎЛИМГА САБАБ ЖАНЖАЛ

Навоий шаҳрида М. Абдулин ўз уйида ўртоғи — йўл-қурилиш ишчиси А. Железняк билан жанжаллашиб, унинг кўкрагига пичоқ урди. «Меҳмон» шу ерда ўлди.

ҚУРОЛСЕВАР ҚОРОВУЛ

Тошкент вилоятининг Оққўрғон шаҳрида колхозлараро 16-кўчма механизациялашган колонна қоровули А. Абдураҳмоновдан «Макаров» тўппончаси иккита ўқи билан, тугмачали пичоқ, 20 грамм наша топилди ва олиб қўйилди.

ЎҒРИНИНГ ҲАМЛАСИ

Сергелида яшовчи 43 яшар Ш. «Ўзбекистон» чарм бирлашмаси ишчиси А. Алимхоновнинг хонадонидан «Вега» магнитофони ҳамда пичоқни ўғирлаб кетаётганда миршаб Х. Эргашев уни қўлга туширди. Бироқ Ш. миршабга ҳамла қилиб, пичоқ билан унинг бўйнига жароҳат етказди. Ярадор касалхонага ётқизилди, ўғри эса жиноий жавобгарликка тортилмоқда.

ЗЎРАВОН ҲИМОЯЧИ

Қарши шаҳрида ҳимоячи (адвокат) А. шаҳар ички ишлар бўлимининг терговчиси М. Равшановнинг ҳузурига хизмат юзасидан ташриф буюриб, иш бўйича тортишув оқибатида терговчининг бошига телефон аппарати билан туширди. Жабрланувчига суд-медицина экспертизасидан ўтишга йўлланма берилди, ҳодиса бўйича текширув олиб борилаяпти.

ҒАРОЙИБ БИСОТ

Каттақўрғон шаҳар ички ишлар бўлимининг ходимлари 37-мактаб ҳарбий дарс муаллимининг иш хонасидан ғаройиб бисот топишди: «Б-1» жанговар граната, учта белги патрони, қўл гранатасининг 5 та портлатгичи, 25 грамм гиёҳванд модда. Ҳодиса ўрганилмоқда.

«КАЙФ»ДАН ЎЛИШИБДИ

Оҳангаронда гараждаги «Москвич» машинасидан шу ерда яшовчи эркак ва аёл кишиларнинг мурдаси чиқди. Баданларда зўрлаб ўлдирилганлик белгилари йўқ, машина ўт олдиргичи ёқиғлиқ. Банда эса ёпилғи йўқ. Дастлабки маълумотларга кўра, ўлим ишлаётган двигателдан чиққан заҳарли газ таъсирида рўй берган.

ИНСТИТУТДА ЁНҒИН

5 январда Низомий номли Тошкент муаллимлар институтининг мажлислар залида ўт чиқди. Бир соатдан сўнг келган ўчирувчилар ёнғинни тўхтатишди. Дастлабки ҳисоб бўйича 700 квадрат метр том-шифт ёнган. Зарар миқдори ва ёнғин сабаби аниқланмоқда.

НОННИ «ТУЯ» ҚИЛИШ

ҚОРАҚАЛПОҒИСТОН

Давлат хавфсизлиги қўмитаси ички ишлар вазирлиги, прокуратура, ишчи назорати билан ҳамкорликда ўтказган қўшма текширувда Тўрткўл ноҳиялараро савдо базасида савдодан яширилган 112.678 сўмлик моллар борлиги аниқланди. Ушбу ҳодиса юзасидан прокуратура текшириш олиб бораяпти.

ФАРҒОНА

Шаҳар ички ишлар бўлими ва ишчи назорати гуруҳи ходимлари билан ҳамкорликда 4 январь куни тўсатдан уюштирилган текширувда Қўқондаги «Гўзал» универмагида 1990 йилнинг сентябрь ойида келтирилган жами 2.420 сўмлик камёб болалар кийимлари омборда сақланаётгани фош этилди. Шаҳар ички ишлар бўлими ишни охирига етказади.

ХОРАЗМ

Чекистлар милиция билан бирга Андижон шаҳар кооператив савдо идораси ходимлари Хива шаҳридан қонунсиз олиб чиқиб кетаётган 20 тонна гуручни жойига қайтардилар.

Хивадаги ичкита савдо шохобчасида текшириш ўтказилганда 50 минг сўмликка яқин камёб саноат моллари яшириб қўйилгани аниқланди.

ЯНГИЙЎЛ

Милиция ходимлари ишчи назорати билан ҳамкорликда матлубот жамиятининг Халқобод қўрғонидаги омборда тафтиш ўтказишди. 250 килограмм шакар, 445 яшик кўк чой, 120 килограмм қора чой, 125 қути цейлон чойи, 5.380 қути «Родопи», 680 қути бошқа турдаги сигаретлар, 768 килограмм ловия ёғи, 37 шиша коньяк, хориждан келтирилган 394 килограмм печенье, 36 яшик вермишель, 132 жуфт калиш, 4 дона плеер магнитофони ва бошқалар савдодан яшириб қўйилгани маълум бўлди.

Ҳалок бўлган милиция ходимларининг оилаларига ёрдам

Совет меҳр-мурувват ва саломатлик жамғармасининг Ўзбекистон жумҳурият бўлими жумҳурият ички ишлар идораларининг жиноятчиларга қарши курашда ҳалок бўлган ходимларининг 43 оиласига ҳомийлик қилишни ўз зиммасига олди. Бу оилаларнинг ҳар бирига 100 сўм миқдорида нафақа ажратилиши шу йўлдаги дастлабки қадам бўлди. Мазкур тадбир Ўзбекистон ССЖ Ички ишлар вазирлиги билан алоқада ўтказилмоқда.

...Шофиркон районида яшовчи милиция сержанти Н. Саидов жиноятчилар йўлини тўсиб ҳалок бўлган. Унинг бош фарзанди етим қолган. Болаларнинг энг кичиги икки ёшда.

...Денов районидан бўлган катта лейтенант Ҳ. Бобоқулов ҳалок бўлганидан сўнг унинг рафиқаси қарамоғида тўққиз бола қолган.

...Қораўзак районида яшаган милиция кичик лейтенанти Ж. Торемуратовнинг энг кичик қизи биринчи синфга отасиз борди. Энди кичик лейтенантнинг рафиқаси тўрт боланинг ёлғиз тарбиялашига тўғри келади.

— Албатта, булар бошқа кўпгина оилалар каби эътиборсиз қолдирилмаган, — дейди Ўзбекистон меҳр-мурувват ва саломатлик жамғармаси раисининг биринчи ўринбосари М. Усмонхўжаев. — Жумҳурият Ички ишлар вазирлиги уларга ҳамиша ёрдам бериб турибди, нафақалар тайинланган. Лекин бу фақат милиция идораларининг иши эмас. Милиция ходимлари бутун жамиятни ҳимоя қилаётиб, ҳалок бўлишмоқда. Жамият эса фожиа юз берган тақдирда уларнинг яқинларига мадад бериши лозим. Ҳозир меҳр-мурувват ва саломатлик жамғармаси ҳалок бўлганларнинг оилаларига пул берди. Лекин бу оилаларнинг ҳар бирига бизнинг бўлимларимиз ходимлари бориб, уларга қўлдан келганча доимо ёрдам бериб туришади. Кимдир уйини ремонт қилиши, кимдир улғаётган болалари учун буюмлар ёки мебель сотиб олиши керак. Жамғармамиз бу ташвишларни ўз зиммасига олади.

А. БЕЗВЕРХОВ,
ЎзТАГ мухбири.

Адабий мерос

РУҲИ МАДАДКОР БЎЛДИ

Янги йил арафасида ойнаи жаҳондан Пиримқул Қодировнинг «Юлдузли тунлар» асари асосида ишланган ўн қисмдан иборат «Бобур» видеофильми намойиш этилди. Уни томошабинлар узоқ йиллик зориқишдан сўнг айрича бир меҳр-муҳаббат билан кутиб олдилар. Мухбиримиз сценарий муаллифи ва режиссёр Мақсуд Юнусов билан учрашиб, унга бир неча саволлар билан мурожаат этди.

Мухбир: — Мақсуд ака, адашмасам, сиз ҳамиша тарихий асарлар билан ишлашни ёқтирасиз...

М. Ю.: — Ҳар бир халқ тарихининг яхши ва ёмон томонлари бўлади. Мен ўзбек халқи тарихининг ижобий саҳифаларини кўпроқ ёритиш тарафдориман. Ҳозирги ёшлар ўтмишни деярли билишмайди. Видеофильмнинг кўп қисмини Самарқандда суратга олдик. Бир маҳал қарасам, атрофимизни мактаб болалари ўраб олишибди. «Бобурни биласизларми?» — деб сўрадим улардан. Шунда бир ўқувчи олдинга чиқиб, «Биламиз, Бобур — босқинчи», деса бўладими. Адабиёт ўқитувчиси шундай деб тушунтирган экан. Ишонсангиз, биров гурзи билан туширгандек, кўз олдим қоронғилашиб кетди. Ўша ўқувчида заррача айб йўқ. Айб бизда — катталарда. Сабаби — жуда кам ўқиймиз. Масалан, «Юлдузли тунлар»ни ҳамма ўқиган эмас. Шу маънода ойнаи жаҳон оммавий ташвиқот воситасидир.

Мухбир: — Бобур, Моҳим, Шайбонийхон, Мансурбахши ролларини ижро этган актёрлар томошабинларга беҳад ёқиб қолишди. Бошқаларига ҳам муносиб актёрлар танланган. Шу ҳақдаги фикрингиз, менимча, кўпчиликни қизиқтиради.

М. Ю.: — Мен ўзим билмаган актёрга ҳеч қачон роль бермайман. Чунки уларнинг тўғри танланиши ярим ютуқдай гап. Видеофильмда қатнашган ижодкорларни Ҳамза номли театрдан ва жумҳуриятимиз вилоятлари театрларидан ўзим таклиф этганман. Улар Сочи, Самарқанд, Бухоро, Зомин, Ўш, Туркистонда суратга олиш жараёнида фидойилик кўрсатиб ишладилар.

Видеофильмнинг 9—10-қисмини Ҳиндистонда суратга олсак, деган ниятим бор эди. Афсуски, қўлимиз калталик қилди. «Ўзбекфильм»да яратиладиган бир серияли кинолента учун давлат нақд 400 минг сўм пул ажратади. Биз эса бор-йўғи 100 минг сўм сарфладик. Бундан ташқари бир ярим йил ичида қанчадан-қанча жойларга командировкасиз, яъни ўз ҳисобимиздан бориб келдик. Бу билан мен меҳнатимизни миннат қилмоқчи эмасман, балки ўз тарихимизга, маданий меросимизга нисбатан лоқайдлик ва беparволикни эслатиб ўтмоқчиман, холос.

Асар устида иш бошлаб тугатгунимизга қадар Бобур руҳи бизни ҳамиша қўллаб-қувватлаб турди, деб ўйлайман. Нега десангиз, биз суратга олишни тугаллаб қайтганимиздан уч-тўрт кун кейин бирдан Ўшда ур-тўполон бошланиб кетди. Бухородаги иш жараёнида эса икки от тепишиб-уришиб кетиб, отдан йиқилиб тушган Бобур — М. Абдуқундузовнинг бир оёғи узангига илашиб, сал бўлмаса фалокат рўй берай деди. Тошкент денгизидаги воқеа эса ҳеч эсимдан чиқмайди: май ойининг охирлари эди. Қанийди турналар парвозини суратга олсак, зўр бўларди-да, деб хаёлимдан ўтиши билан улар учиб кела бошладилар. Хуллас, руҳлар бор гап экан.

Мухбир: — Келгуси режаларингиз ҳам тарихий асарлар билан боғлиқми?

М. Ю.: — Бобомиз Навоийнинг 550 йиллигига бағишлаб бундан беш-олти йил аввал «Ҳамса»ни видеофильм қилишга киришгандим. Сценарий ёзилиб тасдиқланган бир пайтда юқоридан шартта тўхтатиб қўйишди. Бормаган жойим қолмади, охири раҳбарлар ҳам «битта бошим, битта партия билетим бор», дейишга ўтиб олишди... Шу кунларда «Сабъаи сайёр» билан «Лайли ва Мажнун»нинг сценарийси тайёр. Қолган уч достон устида ҳам жадал иш бошлаш лозим. Юбилейга эса қуруқ қўл билан бораяпман.

Мухбир: — Самимий суҳбатингиз учун ташаккур. Биз ҳали мазкур мавзуга муфассалроқ қайтамиз.

Суҳбатдош:
Гулчеҳра ЙЎЛДОШЕВА.

ҲАМЗА номидаги Ўзбек давлат академик театрида Салоҳиддин Сирожиддиновнинг «Тўмарис» тарихий драмаси саҳналаштирилди. Халқимизнинг улуғ қаҳрамони ҳақида ҳикоя қилувчи мазкур спектаклнинг премьераси зўр муваффақият билан ўтди.

СУРАТЛАРДА: (юқорида) спектакль иштирокчилари—Ўзбекистон ССР халқ артисти И. Болтаева ва Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган артист М. Иброҳимова. (Пастда) Ўзбекистон ССР халқ артисти Т. Азизов.

К. РОМЕЕВ суратга олган

Ахлоқ-одоб ҳадислари

19. Икки киши бир кишидан яхши, уч киши икки кишидан яхши, тўрт киши уч кишидан яхши, кўпчилик билан бирга бўлинглар. Тангри умматларини фақат тўғри йўлдан боришликка бирлаштиради.

20. Ҳалокатга олиб борувчи етти хил гуноҳдан сақланинглар:
1. Тангрига ширк келтирмоқ.
2. Сеҳр ишлари билан шуғулланмоқ.
3. Бировни ноҳақ ўлдирмоқ.
4. Судхўрлик.
5. Етимлар молини емоқ.
6. Ватан мудофааси учун бўлаётган урушдан қочмоқ.
7. Эрли, мўмина, иффатли аёлларни фоҳиша деб ҳақоратламоқ.

21. Одамларни юзига уришдан сақланинглар.

22. Ароқдан сақланинглар, чунки у барча ёмонликларнинг калитидир.

23. Тангри наздида энг яхши гап — рост гапдир.

24. Тангри наздида энг маъқул жиҳод — золим подшоҳга айтилган ҳақ сўздир.

25. Тангри наздида бандаларнинг энг яхшиси ўз аҳли-аёлига фойдаси кўп тегадиган кишидир.

26. Тангри наздида уйларнинг яхшироғи — етимлар иззат қилинадиган уйдир.

27. Ўзингга ёққан нарсани бошқаларга ҳам раво кўр!

28. Дўстингни енгилроқ севгинки, куни келиб душман бўлиб қолиши ҳам мумкин. Душманингга ҳам енгилроқ адоват қилгинки, куни келиб дўст бўлиб қолиши мумкин.

29. Деҳқончилик қилинглар, чунки деҳқончилик баракали ишдир. Деҳқончиликни қўриқловчи соқчиларни кўпайтиринглар!

30. Либосларингизни чиройли қилинглар, от-уловларингизни ярқли тутинглар! Юздаги холдек одамларга намуна бўлинглар!

31. Икки жағингиз ва икки оёғингиз ўртасидаги аъзоларингизни тийинг.

32. Ўзимдан кейин қоладиган умматларим учун уч нарсадан қўрқаман:
1. Нафсу ҳавога берилиб, йўлдан озишидан.
2. Нафсоний ва шаҳвоний ҳиссиётга берилиб кетишидан.
3. Илму маърифатга эга бўла туриб, ғофилларнинг ишини тутишидан.

33. Отангиз вафотидан кейин унинг дўстлари билан алоқани давом эттиринг. Улар билан алоқани узсангиз, Тангри сизнинг нурингизни ўчиради.

34. Амирнинг совға олиши ҳаром ва қозининг пора олиши диндан чиқишдир.

35. Умматларим учун энг қўрққан жиҳатларим: қорин солиб семириш, серуйқулик, дангасалик ва суст эътиқодда бўлишдир.

36. Омонат қўйган кишининг омонатини ўз вақтида адо этинг. Ҳаққингизга хиёнат қилган кишига сиз хиёнат қилманг.

37. Иложи борича одамларни олий жазога тортмасликка ҳаракат қилинглар. Лекин олий жазолар ҳам бутунлай бекор қолмасин.

38. Ёв томондан бирор киши ўз жонига омонлик сўраб келса, уни ўлдирманг.

39. Қайси бирларингга қозилик лавозимини ўташлик тўғри келиб қолса, жаҳлу ғазаб келганда ҳукм чиқарилмасин, хусумат билан келганларга қарашда, уларни ўтқазишда ва уларга имо-ишора қилишда баробар бўлинсин.

40. Ут-ўчоғига яраб турган ходими ўз хўжайинига таом тайёрлаб келганда уни ўзи билан бирга (овқатга) ўтқазсин. Агар бирга ўтқазмаса, бир-икки ошам насиба берсин.

41. Бирор қабиланинг улуғ кишиси ёки бошлиғи келса, сизлар ҳам уни иззат-икром қилинглар.

42. Зиёратингизга келган одам ҳурматини жойига қўйинглар.

١٩- إثنان خير من واحد وثلاثة خير من إثنين وأربعة خير من ثلاثة فعليكم بالجماعة فإن الله لا يجمع أمتي إلا على الهدى

٢٠- إجتنبوا السبع الموبقات الشرك بالله والسحر وقتل النفس التي حرم الله إلا بالحق وأكل الربا وأكل مال اليتيم والتولي يوم الزحف وقذف المحصنات المؤمنات الغافلات

٢١- إجتنبوا الوجوه لا تضربوها

٢٢- إجتنبوا الخمر فإنها مفتاح كل شر

٢٣- أحب الحديث إلى الله تعالى أصدقه.

٢٤- أحب الجهاد إلى الله تعالى كلمة حق تقال لإمام جائر

٢٥- أحب العباد إلى الله تعالى أنفعهم لعياله.

٢٦- أحب بيوتكم إلى الله تعالى بيت فيه يتيم مكرم.

٢٧- أحب للناس ما تحب لنفسك.

٢٨- أحبب حبيبك هونا ما عسى أن يكون بغيضك يوما ما وأبغض بغيضك هونا ما عسى أن يكون حبيبك يوما ما.

٢٩- إحرثوا فإن الحرث مبارك وأكثروا فيه من الجماجم

٣٠- إحسنوا لباسكم وأصلحوا رحالكم حتى تكونوا كأنكم شامة في الناس.

٣١- إحفظ ما بين لحييك وما بين رجليك

٣٢- أخاف على أمتي من بعدي ثلاثا ضلالة الأهواء واتباع الشهوات في البطون والفروج والغفلة بعد المعرفة.

٣٣- إحفظ ود أبيك لا تقطعه فيطفئ الله نورك.

٣٤- أخذ الأمير الهدية سحت وقبول القاضي الرشوة كفر.

٣٥- أخشى ما خشيت على أمتي كبر البطن ومداومة النوم والكسل وضعف اليقين.

٣٦- أد الأمانة إلى من ائتمنك ولا تخن من خانك.

٣٧- أدرؤا الحدود ولا ينبغي للإمام تعطيل الحدود.

٣٨- إذا أمنك الرجل على دمه فلا تقتله.

٣٩- إذا ابتلى أحدكم بالقضاء بين المسلمين فلا يقض وهو غضبان وليسو بينهم في النظر والمجلس والإشارة.

٤٠- إذا أتى أحدكم خادمه بطعامه قد كفاه علاجه ودخانه فليجلسه معه فإن لم يجلسه معه فليناوله أكلة أو أكلتين.

٤١- إذا أتاكم كريم قوم فأكرموه.

٤٢- إذا أتاكم الزائر فأكرموه.

ҒАРОЙИБ ГУРУНГ

— Али сартарошнинг хотини ўғил туққан эди. Бола туғила солиб ашула айтиб юборса бўладими!

— Шуям чақалоқ бўлдими? Бизнинг сартарош бир фарзанд кўрдики... ҳайратдан ёқа ушлайсиз. Туғилган заҳоти доя қўлига олса, чақалоқ қип-қизил маст эмиш. Ўша заҳотиёқ уни ҳушёрхонага олиб кетишди.

* * *

Бир лофчи ўғлини лақиллатмоқчи бўлди:

— Анави беҳини бир силкитсанг велосипед тушади, маза қилиб минасан.

— Бўлмаса, беҳига уч-тўрт кун тегмай турайлик, яхши пишганда силкитсак мотоцикл тушар, — деди ҳозиржавоб ўғил.

* * *

Чойхонада ҳаммани оғзига қаратиб ўтирган одам деди:

— Ташқарида шундай шамол бўлаяптики, томдаги шиферларни варрақдек учириб юборди.

Эндигина кириб келган Тойир лофчи гапни илиб кетди:

— Тўғри айтасиз, ҳозир янаям кучайиб кетди. Тракторимни учириб кетмасин деб бир чуқурга тиқиб келаяпман.

* * *

— Дўхтир, менга нима бало бўлди? Томоғимдан овқат ўтмайди. Кунига атиги ўттиз кило гўшт, қирқ кило ёғ, йигирма беш кило ҳасип, ўттиз кило майизни зўрға еймаи.

Дўхтир ҳам анойи эмас экан:

— Кунига икки мартадан бадантарбия қилсангиз, иштаҳангиз очилиб, гўшт комбинатини бутун ютадиган бўлиб кетасиз.

Абдумажид САТТОРОВ.

ХАНДА

— Хўш, Зокиржон, бугунги дарсга дунё воқеалари ҳақида нималарни билиб келдинг?

— Қўшнимиз Ризвон хола Хадича опа билан уришди. Ўғилжон опа эрини ҳушёрхонадан олиб келди.

* * *

— Тўйимиз тезроқ бўлса, ўзингизни бахтиёр ҳисоблармидингиз? — сўради қиз нозланиб.

— Бўлмасам-чи! Ахир отангиз директорлик қилаётган автобазага тезроқ инженер бўлиб олардим-да!

* * *

— Турмуш қуришимиздан олдин ҳадеб «кинога олиб борай» деб ҳоли-жонимга қўймасдингиз. Энди эса лоақал кўнгил учун ҳам айтмайсиз-а?

— Ана телевизор. Ҳоҳлаган программадан кино кўравер, онаси.

А. АЙИЗОВ.

XXI АСР БЎСАҒАСИДА: насл тоза бўлсин

ДАРДИНГ ОЛАЙ, БОЛАЖОН, —

дейди Маъсумахон Содиқова

Кеч кириб борарди. Ҳаста болаларни шифохонага олиб келгани кетган ҳамширадан ҳамон дарак йўқ. Кўнглига ғулув тушган бош ҳакима Маъсумахон хизмат машинасига икки шифокорни ўтқазиб, яна ўша хонадонга йўллади. Орадан икки соатлар ўтганда вакиллар:

— Уй эшигининг зулфини йўқ экан, эшикни очиқ қолдириб, шифохонага боролмайман, деяпти онаси, — деган гап топиб келишди.

М. Содиқованинг боши қотди: нима қилиш керак? Бир эмас, тўрт боласи оғир касал бўлиб ётса-ю, онаси уларни даволатгани шошилмаса! Ўз ҳолига ташлаб қўйиб бўладими?! Бош ҳакима чорасини топди: иккинчи қаватдаги палаталардан бирини бўшаттиради. Эшикдаги зулфин ва қулфни кўчиртириб, беморлар хонадонига ўрнатиш учун бериб юборади. Шундан сўнг она хаста болалари билан ана шу палатага жойлашади. Болалар тузалиб чиқишса бўлгани. Маъсумахон олти йиллик иш тажрибаси билан Самарқанд давлат тиббиёт институтига ҳужжат топширди. Ўқишни аъло баҳолар билан битирган Содиқовани тақсимот ҳайъати Андижон шаҳрида ишлашга йўллади.

Маъсумахон аввал болалар боғчасида ҳакима, сўнг шаҳар соғлиқни сақлаш бўлимида болалар бош ҳакимаси бўлиб хизмат қилди. Уни вилоят партия қўмитасининг фан бўлимига ишга тайинлашди. Маъсумахон Содиқова раҳбарлик лавозимларида ишлаб юрган кезларда ўриндошлик йўли билан Андижон шаҳридаги 1-болалар шифохонасида даволовчи ҳакима бўлиб ишлади. Каттами, кичикми — ҳар қандай жамоанинг ҳаётидаги туб масалаларни ҳал этишда уни бошқараётган раҳбарнинг ақл-закоси, қувваи ҳофизаси, ишбилармонлигининг аҳамияти катта. Буни ўз фаолиятида яхши англаган Маъсумахон Андижон шаҳридаги 2-болалар шифохонасига бош ҳакима бўлиб ишга ўтди.

У ишни бемор болалар учун энг зарур шарт-шароитларни яхшилашдан бошлади. Палаталар совуқ, ичимлик суви ўтказилган бўлса-да, шифохона сувга ёлчимайди. Маъсумахон сув қувури йўналиши бўйлаб «сайрга» чиқди. Қувурлар ҳамма жойдагидек шифохона иморатининг ертўласидан ўтган бўлиб, ҳамма жойдаги каби чириб, қилвираб кетган экан. Сув илма-тешик қувурлардан пастга оқиб, бино деворларини заҳлатиб, ерга сингиб кетарди. Бош ҳакима сочни турмаклади-да, қувур издан йўлга чиқди. Масала Ангрен шаҳрида ҳал бўлди. У кўтара савдо қилиб ўрганган эмасми, Ангрендан бир йўла ҳам иссиқ сув, ҳам совуқ сувбоп, ҳам иситиш-буғ тузилмасига, ҳам оқова тузилмасига мос қувурлардан ўн беш тоннасини машиналар карвонига ортди... Энди тиниб-тинчимас Маъсумахон чилангарлар ишига аралашди: «Сув тузилмасини ертўладан эмас, ташқаридан ўтказиб берасизлар!». Хўжаликни бошқаришда, даволаш ишларида Маъсумахон кунда бўлмаса ҳам икки кунда бир янгидан-янги таклифлар киритаверди... Шундай кунларнинг бирида уни «катта ижод майдони» кутаётганлигини айтиб, 1-болалар шифохонасига ишга юборишди.

Шаҳардаги 1-болалар шифохонаси аҳоли зич яшайдиган марказда жойлашган бўлиб, унинг эскирган 2 қаватли биноси ёнида қўшимча бино қурилиши бошланаётган эди. М. Содиқова бу ерда ҳам ишни лойиҳага «аралашув»дан бошлади. Чунки у ўз тажрибасида миллатимизга хос бўлган зарарли бир одатни яхши биладди: бизда аксарият меҳрибон ота-она ҳам фарзанди йўталган кунларда унинг саломатлигига эътибор бермайди. Кунлаб, ҳафталаб, баъзан йиллаб касалликнинг «ўзи ўтиб кетишини кутамиз. Катталарку... То ётиб қолмагунимизча саломатлигимизнинг «қолини сўрамаймиз». Шу сабабли шифохонага келтириладиган хаста болаларнинг кўпчилиги оғир ва ўта оғир аҳволда бўлиб, уларга мукаммал, ошиғич тиббий ёрдам кўрсатиш шарт. Маъсумахон янги бинонинг биринчи қаватида ошиғич ёрдам ва ҳаётбахшловлар (реанимация хоналари) жойланиши шарт эканини айтиб, оёқ тираб туриб олди. Қурилиш бош ҳакима талаб қилгандай қуриб биткаэилди. Ҳаётбахшлов бўлими ишга туширилганидан кейин шифохонада болалар ўлими икки баравар қисқарди. Чилласи чиқмаган чақалоқлар учун неонтология бўлими ташкил этилди. Гарчи шаҳар болалар шифохонаси деб номланса-да, бу ерга вилоятдаги ҳамма районлар, шаҳарлардан беморлар келтирилади. Йилнинг айрим фаслларида чақалоқлар учун ажратилган 100 ўрин ҳам камлик қилиб қолади.

Яқин-яқинларгача ҳам хаста болалар шифохонага автобусда, юк машинасида, кажавали мотоциклда етиб келгунларича рамақижон бўлиб қолишарди. Ахир хаста чақалоқни бир ёндан иккинчи ёнбошга ағдариб қўйишнинг ўзида унинг тана ҳарорати бир даража кўтарилади. Буни ҳисобга олган жумҳурият Соғлиқни сақлаш вазирлиги шифохона ихтиёрига битта реаномобиль автомашинаси ажратди. Реаномобиль шундай «Тез ёрдам»ки, унинг ичида беморга йўл-йўлакай ҳар қандай тиббий ёрдам кўрсатиш учун зарурий жиҳозлар мавжуд.

Маъсумахон етакчилик қилаётган болалар шифохонасида оналарни даволовчи ҳакимлар учун ўринлар очилди. Ахир бундай шифохоналарнинг аксариятида бемор фарзандига тармулиб ўтирган онанинг бошқа касалликларини даволаш у ёқда турсин, иситмалаб қолса, аспирин ёки катталар учун мўлжалланган миқдорда анальгин топилиши ҳам муаммо-да! Ёш болали аёллар учун даволанишга энг қулай давр — бу боласини шифохонада олиб ётган кунлар эмасми?! Бироқ бу тадбир бозор иқтисодиёти шароитида, соғлиқни сақлаш соҳасида янгича хўжалик юритмаси амал қиладиган бир вазиятда нималарга асосланиши мумкин? Буни ҳар ким ўзича ҳал қилишга интилмоқда. Жумладан, Маъсумахон Содиқова ўзи бошқараётган жамоа ва муассасанинг моддий асосларини мустаҳкамлаш йўлларини излаётир. Шифохона қошида пуллик тиббий хизмат хоналари ташкил этилди. Уларда анъанавий даволашнинг ўйдан ортиқ тури бўйича малакали мутахассислар муолажа олиб борадилар. Табиийки, хоналарнинг бирида ноанъанавий даволаш сеанслари ҳам ўтказилади. Бу ердаги пуллик хизмат арзонлиги, шаҳар марказида эканлиги ва шароитнинг созлиги билан даволанувчилар учун қулай. Энг муҳими, кўп болали оналар ва шифохона беморлари бепул даволаниш имтиёзига эгалигидир.

Ишбилармон Маъсумахон хизматнинг бошқа турларида ҳам беморларга енгиллик, имтиёз яратиш йўлларини қидирмоқда. Масалан, у шаҳар кенгашига депутатликка сайланаётган кунларда сайловчилар сартарошхона очишни талаб қилгандилар. Депутат бу топшириқни бажаришда ҳам бир ўқ билан икки қуённи отиш йўлини топди: сартарошхона шаҳар аҳли ҳожатини чиқариш билан бирга, шифохонада даволанаётган беморлар ва уларни парвариш қилаётганларга бепул хизмат кўрсатади.

Ўтган йилги дори-дармон танқислиги, табиийки, Маъсумахон бошчилик қилаётган муассасада ҳам даволаш ишларига таъсир кўрсатди. Шундай кезларда шифокорлар доривор ўсимликларнинг димламалари ва қайнатмаларидан самарали фойдаланишди. Улар Тошкентдаги ўсимликлар дорихонаси жамоаси томонидан ишлаб чиқилган тавсиялар асосида дори-дармонлар тайёрлаб муолажа қилишни йўлга қўйишди. Муолажалар орасида дори-дармонни ошқозонга томчилатиб юбориш усули айниқса яхши самара берди. Бу ерда болакайлар учун бошқа ҳеч бир шифохонада йўқ имтиёз яратилган. У ҳам бўлса, кунига 6 маҳал ўрнига 2 маҳал укол олишдир. Бунда муолажа таъсири 6 марталикка тенг бўлса-да, даво воситаси тўғридан-тўғри лимфага юборилади. Қанча шприц, қанча меҳнат иқтисод бўлмоқда. Ҳаммадан ҳам кичкинтойларнинг ширин жонига нина санчилиши уч баравар озайганини айтинг!

Ўзбекистонда хизмат кўрсатган соғлиқни сақлаш ходими М. Содиқова ва унинг ҳамкасблари Л. И. Камолова, Д. А. Сатторовaларнинг янгича даволаш усуллари олимлар, ихтирочилик ташкилотлари томонидан тан олиниб, кенг фойдаланишга тавсия этилди.

Бундай миқёсли ишларни амалга ошириш, даволашда унинг атрофида А. Абляматова, З. Манасипова, Т. Векирова, З. Ғофурова, Б. Бегматов, Д. Эшонхўжаев сингари ҳушёр ҳакимлар, Асалхону Ёқутхон сингари ширинсўз, қўли енгил ҳамширалар бор. Ана шундай бақувват жамоа кучига таянган бош ҳакима шу кунларда шифохона негизида чақалоқлар жарроҳлиги бўлимини очиш тараддудида юрибди.

Халқимизда «Касалликни даволашдан кўра унинг олдини олиш осон» деган нақл бор. Шунга амал қилган жамоа аҳоли орасида оғзаки ва ёзма усулларда тарғибот олиб бормоқда. «Соғ ўс, болажон!», «Ота-оналарга эслатма» каби варақаларда болалар саломатлигини муҳофаза қилишнинг одми, кунда учрайдиган, бироқ жуда аҳамиятли шартлари, унга амал қилиш йўл-йўриқлари акс этган. Бундай эслатмалар она тилимизнинг таъсирчан, ширадор хазинасидаги дилкаш сўзлар билан баён этилган. Дарвоқе, мазкур шифохона жамоаси ўзбек тилини ўрганиш шарт эканлигини ўтган йилдаёқ сезган ва тан олган экан. Шифохонада бемор билан мулоқотда энг, кўп асқотадиган сўзлар ва жумлаларни ўргатиш бўйича ўн соатлик ўқув ташкил этилганидан ярим йилча кейин тилимизга давлат тили мақоми берилганлигини сўзлашди менга. Шу кунларда шифохонадаги кўпгина тиббий ҳужжатлар, санитария маорифи варақалари, деворлардаги кўргазмаларнинг ёзувлари ўзбек тилида ёзилмоқда. Она тилимизда дид ва савод билан битилган ёзувлар, кўргазмаларни катта иштиёқ билан ўқир эканмиз, шифохона йўлагида кимдир бизни кузатаётганини сездик.

— Қизим билан куёвим келишганга ўхшайди, — деб изоҳ берди Маъсума Содиқова.

— Дам олиш куни ҳам ишхонада кечгача қолиб кетганингиздан хавотир бўлишгандир? — дейман ярим ҳижолатда.

Маъсумахон жилмайди. Менинг очиқ қолган саволимга йўлакда чеваpаси Элмуродни эркалатиб ўтирган фахрия — Маҳбубахон ая Раҳматуллаева жавоб қайтарди:

— Маъсумахонни йўқлашнинг тагида гап бор, қизим! Оғир касалларга қон зарур бўлиб қолса, доим Маъсумахоннинг ўзи қон беради. Бу дўхтир қизимнинг вужудиям қалбидек сахий. Қони биринчи гуруҳ экан, ҳаммага тушаверади. «Бошқаларнинг соғлиғини текшириш керак. Мен бўлсам, ўзимга ишонаман», — дейди у. Маъсумахон ўзини ўзи яна қувватга киритиб олишига ишониб кетиб, бултур қаторасига тўрт кун қон берибди. Тўртинчи куни «сохта ўлим» деймизми, ўрисчасига «клиническая смерть» бўлибди мана шу остонада. Бу ёқда ваҳима-ю, Маъсумахон бўлса «Содиқова бугун навбатчи», деб уйига қўнғироқ қилдирибди. Йўқ, шифохонадаги ошиғич тиббий ёрдам заҳматкашлари уни ҳаётга қайтардилар. Кўп болали уй бекасининг кенжатойи Фотима ҳам дунёга қайта келади.

Бундай фидойиликка тан бермай илож йўқ. Лекин оналар, болаларимиз ёппасига касалланаётган бугунги шароитда бир, икки, борингки, юзлаб маъсумахонларнинг фидойилиги билан авлодимизни соғломлантириш мумкинми?! Бундай кўламдаги фидойилик ҳатто ўша биргина даргоҳ — Андижон шаҳридаги 1-болалар шифохонасига умид билан келган ҳамма болаларга ҳам саломатлик ва ҳаёт бахш этишга қодир эмаслиги аниқ. Болаларнинг саломатлигини таъминлаш учун эса вилоят бўйлаб, жумҳурият бўйлаб давлат миқёсида катта ғамхўрликлар амалга оширилиши зарур.

Зеро, Маъсумахоннинг барча «тартиббузарликлари», топқирликлари ҳам, куюнчаклигию шахсий фаоллиги ҳам — барча-барчаси мураккаб давримиз юзага келтирган танглиқдан чиқиб кетиш йўлидан излаб топилаётган ҳаёт томчиларидир.

Мукаррама МУРОД қизи,
«Халқ сўзи» мухбири.

Қардошлар қалбида Навоий меҳри

ТОЖИКИСТОН

Душанбедаги «Адиб» нашриёти Алишер Навоийнинг форс тилидаги асарларини ўз ичига олган «Девони Фоний»ни китобхонларга ҳадя қилади. Уни тожикистонлик навоийшунос олимлар нодир қўлёзмалар асосида нашрга тайёрлаганлар.

ТУРКМАНИСТОН

Жумҳурият вилоятлари, районларининг олийгоҳлари, билим юртлари, мактаблари ҳамда кутубхоналарида Навоий ҳаёти ва ижодий фаолиятига бағишланган кечалар, асарлари кўргазмалари ташкил этилмоқда.

Яқинда Тошҳовуз вилоятининг жамоа хўжаликларидан бирига Алишер Навоий номи берилди, боғ ташкил этилиб, улуғ адибга ҳайкал ўрнатилди. Боғдаги кутубхонага Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасининг Хоразм вилояти бўлими мингга яқин адабиётлар туҳфа этди.

ҚОЗОҒИСТОН

Олмаотада шоирга ҳайкал қўйишга тайёргарлик кўрилаётир.

* * *

Бундан ташқари Қозон, Фрунзе, Уфа шаҳарларида бобомиз китобларини чоп этиш режалаштирилган.

К. АБДУАЗИЗОВ.

Тошкентда соат 6 бўлганда

Душанбе, Олмаота, Фрунзе 6.
Новосибирск 7, Пекин, Иркутск 8, Токио 9.
Владивосток 10. Курил ороллари 11. Камчатка 12.
Чукотка 13. Сан-Франциско 16.
Нью-Йорк 19, Лондон, Париж 24.
Прага, Берлин, Рим, Вена, Варшава, Будапешт 1.
Бухарест, София, Хельсинки 2, Москва, Минск, Киев 3.
Теҳрон 3³⁰, Боку, Ереван, Тбилиси 4, Кобул 4³⁰.
Ашхобод, Исломобод 5.
Деҳли 5³⁰

Бош муҳаррир: Аҳмаджон МУХТОРОВ.

Таҳрир ҳайъати: Анвар ЖЎРАБОЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Абдуқаҳҳор ИБРОҲИМОВ, Абдували ИМОМАЛИЕВ, Йўлдош ИСМОИЛОВ, Тургун НАЗАРОВ (масъул котиб), Ҳабибулла ОЛИМЖОНОВ, Абдукарим РАҲИМБЕРДИЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Азим СУЮН, Тоиба ТУЛАГАНОВА, Муҳтарама УЛУҒОВА, Сайди УМИРОВ, Норбобо ШАКАРОВ, Муҳаммад Содиқ Муҳаммад ЮСУФ, Ориф ЮНУС.

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700000, ГСП
Тошкент шаҳри, Ленинград кўчаси, 19-уй.

Индекс 64608. 4740 буюртма.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитаси нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси.
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12